

په ځنځه وړوونکي د نه وهی هندی لایه، د هر باره یی نین خه له کان

د حسین قاسم العزیز

د هر باره یی نین خه له کان، وراستکردنه وهی بیره جهوت و چه ونه له کان و رایه ناپه سه نده کان و تاوانه لاوازو کزوله کان که درابوونه پالی... پیوسته دیراسه نیکی راستی و به ستر او به بهرنامه یی زانستی ساغ بیژ، که به گیان زنگاری و لایه یی زانیاری دارینراریت و، له شاره زوو و دمارگیری ره گه زه رستی و باوه یی جهوت به دور بیت. نامانجهان لم دیراسه په و، لی کولینه وهی ده، و روختن و پیشاندان شو بارودوخه موزوعی و زاتیانه بیت، که ری بو «نین خه له کان» خوش بکن، هتا پایه جی زانستی و هزیفی دهرکه ویت و، پرده له سر شو لیلایی پانه هله دهنه وه، که دراوه به سر هندی خالو تروانیندا، که بوونه ته نامانجو نیشانگه بو رهخته گرتن و بریندارکردن، هتا له وهی وه رهخته گره کان تیری تانه و تانجی خوین بگرته کاره مه زنه کان «نین خه له کان». به لکو بهم دیراسه لی کولینه وهی به هردوو لقه که په وه هله سه نگانندن، راستکردنه وه. په رده په کی پی له سر شو کاره ناروایانه هله بده پنه وه، یان ته می شو تاریکی به بره وینینه وه، که خوئی به شاکاره کان «نین خه له کان» دا هله لاسیوه وینه ریژی (تصوری) ناواقعیانه یان پی روون بگریته وه بیته یاریده دهری بو ته وهی هندی پینوسی تری پی بکه وینته کایه وه خوئی بخاته نیو کاره که وه هاو به شی بکات له روونکردنه وهی ته وهی گوتمان، یان ته وهی لم دیراسه چرو خه سه ماندا، لی نه دواوین.

ژیانی:

شمس الدین احمد، زیان خوئی و چالاکی به زانستی به کان و وهزیفی به کانی به زوری له نیوان عراق و سوریه و میسردا دابه شکر دووه به سر بردووه:

- ۱ - له عراق دا (هولیر - مه لندی له دایکلبون و سر هله دان و خویندنیته) هره وه له (موسل) یش خویندنیته.
 - ۲ - له سوریا (له حله بو دیمشق خویندنیته)، له پاشا له دیمشق به وهزیفو، بو خویندن ماوه ته وه.
 - ۳ - له میسر [له سه کنده ریه و، قاهره خویندنیته] له قاهره به وهزیفو، بو خویندن و، بو دانان کتیب ماوه ته وه.
- شمس الدین احمد، خوئی له زیانو به سره هان خوئی ددوی و،

پیشه کی:

شمر عزانو دادوهر و، میژوونوس نین خه له کان، ابوالعباس شمس الدین احمدی کوری محمد، به زیرتی و شایسته یی خوئی پایه و، ناویکی زانستی بلندو به رفراوان، له بواری دانانو دهرزگوتنه وه دا به ده سه هینا، هره وه له چالاکی وهزیفه پیشدا، له دادوهری و فتواداندا، به ختی سرکه و توو بوو، شایان ریژو شانازی بوو، به لام شو ریژو شانازی به دلدا چوونه یی هره وه به هاسان چنگه نه که و توو، له سایه یاندا نه چه وایه وه، به لکو بوونه مایه یی ترش و تالی یوی له زیانداو، کوسپ خسته سر ری سرکه و تی... له پیناوی ته مه دا، گه لی مائونتی و سرگره دان چه شتووه و، کار به ده ستان لی که و توونه گو مانه وه و داویانه ته بهر توانجو، تاوان ناروایان داوه ته پال، زور بوختیان به بنه ماله کی دا کردووه و تانوتیان له ریژه وی زانیاری و ریژه وی وهزیفی و هله لویستی سیاسی داوه. هر ته مه شه بوته هوئی دور خسته وهی، چه ند جاری له وهزیفی دادوهری دادوهران (قاضی القضاة)، که خوئی شانازی بهم کاره په وه، ده کردو حمزی له ده کردو، به دلدا چووبوو، هر له سر ته مه شه، چه ند روژی له به ندیجاننه توندکراوه.

له پشت په رده یی تاوانبار کردنیه وه به نارو، گه لی پالنه ری جوی جوی هه بووه، هه نندیکیان زان بووه له دل و دهر وون نه خو شه، پی سه ربه ره، کم توانا که نه وه رووی داوه، که له کوری پیشبرکی زانیاری دا، نه یان توانیوه به په ریژی دا برن و، وه هه نندیکیشان له وره گه زه توندروانه وه، سره هله داوه، که خوین گلابو له پاراستن و زه بتکردن باوه ره خاویته کانه وه، له دانان و دهرزگوتنه وه ته حکیم دا. ته مانه گشتی، له دهری شو چالاکی یانه ده خولانه وه، که «شمس الدین احمد» ته نجامی دداو، ده ی خسته کوری کار کردنه وه... وه بوو بوونه شو بواره یی که هله لویستکاران، تیری تاوانیان ناراسته به «نین خه له کان» ده کرد. بو ته وهی له شیکر دهنه یی بوچوونه کاندا، وردینو له گه بیسته ته نجامه کاندا، به شینه یی بگه بنه قولایی کاره که، هتا نه که وینته هله می نارو او، سه پانندن حوکمی نارو او، نابه جی و مل هوئی... ده شیت هله سه نگاننده کاغان زانستیانه و باهتی رووت و دور له بوغزو کینه بیت

هرچی روکاره کان چالاکي خوی همه له دائراوه که می دا، «وفیات الاعیان» باس دهکات و، له چندان بوته به لندا (مونساه به به لندا)، ماموستا محمد محیی الدین عبدالحمید له کتیه که می دا، له دووسد جیگا زیاتر، له له دایک بوون و گه شته کان به دواي زانست و، نهو پیر و، پیاوه زانایانه می^(۱) که له سه دهستی نهوان دا خویندویه تی و فیبری زانین و شهر و زانست بووه، ناوی «ئین خه له کان» ده هینن .

نهوا له لای خواره وهش، کورته بیکی چروپری نهو روزه لالت ناسه نه لانی به «کارل بروکلیمان» ده خه به به رچاو، که ده باره می شمس الدین أحمد نووسیویه تی . . کارل ده بیژی: «له رۆزی دووشمه می^(۲) یازدهی ربهیع الآخر سالی ۶۰۸ (= ۱۲۱۱/۹/۲۳) له ههولیر له دایک بووه. له دوا نهوه می له شاره که می خوی فیبری خویندن سه رته می بووه له سالی (۱۲۲۹، ۶۲۶) چوه بو موسل، له ویشه وه بو خه له ب، له خه له ب له سه دهستی «أب البقاء ابن يعيش النحوی» وه هندی ماموستایان تر، له قوتابخانه می عالیه، که «ابن شداد»^(۳) دروستی کردوه، خویندوویه تی، له دواي مردن ابن شداد چوه بو دیشقو، سالان، داهاتوی خوی له نیوان دیشق و خه له ب دا به هاتوو چوو، به سه بر دووه. له سالی (۶۳۶، ۱۲۳۸) چوه بو نهوسکه نده ریه، قاهره وه، له پاش ماوه بیکی که می جیگریقی (نیابه می) له دادوه (قازی) «یوسف کوری الحسن السنجاری» وه رگرتوه، له پاشا له سالی (۶۵۰، ۱۲۵۲) دا، ژن هیناوه. له دوا نهوه می چهند سالی که خه یکی کتیه داندان بووه له (۸ ذی الحجة) دا، سالی [۶۵۹ = ۱۲۶۰/۱۱/۴] پایه دادهرس و دادوه می شام و مرکز می «دیشق» می پی سپیر دراوه. تم پایه به، واته پایه دادوه رقی، ده سه لاتو داراییکی باش به خاوه نده که می ده گه به ن، به لام له سالی (۶۶۴/۱۲۶۶) سولتان کردی به دادهری سه ربه خوینان، له (۱۳) می شهوالی [۶۶۹ = ۱۲۷۱/۵/۲۶] به ته وای پایه دادوه رقی به که می له ده ست چوو، به مه پایه ده سه لاتو که وته کزی. نهوجا دهستی کرد به ده زرگوتنه وه له قوتابخانه می «الفخریه» له قاهره، له پاشا له [۱۷ می مانگی موهره م ۶۷۶ = ۱۲۸۷/۶/۱۱]^(۴) گه رایه وه سه رکاره که می خوی و بووه وه به دادوه، به لام له سه رته می سالی (۶۷۹/۱۲۸۰) دا، لئی که وته گومانه وه، گوايه نهویش خه لکی هان داوه دژی والی دیشق و پشتگیری له «نازاوه که» کردوه. دیسان بو ماوه می چهند خه فته به ک خرایه به نندجانه وه له پاشا به ره لاکراو، گه رایه وه سه ر و مزیفه که می خوی. وه له مانگی موهره می سالی (۶۸۰ = مایو ۱۲۸۱) بو جاری دووه له سه رکار لاروا، پایه که می له ده ست چوو. . وه له [۱۶ می ره جه سالی ۶۸۱ = ۱۲۸۲/۱۰/۲۱] مالاوای له دنیای زانست و زانیاری کرد، له کاتیک دا، ماموستا بووله «قوتابخانه می ته مینه»^(۵).

یوسف نه لیان سرکیش سه ده باره می تم پایه به رزه ده بیژی ا . . . ابن خلکان بر مکی هه کاری نه ربیلی، شافعی، نه شعری، له شاری ههولیر

له دایک بووه، که شاریکه له عراق نزیک به موسل، وه له سه دهستی باوکی دا، پایه شهر ع زان = الفقهی وه رگرتوه. له پاشا، له دوا مردن باوکی^(۱) رووی کردوته موسل . . .

لبیره دا، هندی لهو گوئیژیراته ده خه به به رچاو، که ماموستا عبدالقادر أحمد طلبیات له سه رته می کتیه که می دا «التاریخ الباهر فی الدوله الاتابکیه بالموصل»^(۲) ناوی هینان و، تم کتیه له لایه ن «علي کوری ابی الکرم محمد کوری محمد» وه دائراوه به [ابن الأثیر الجزری - ۶۳۰ هـ] ناسراوه. له کاتی ناخواتن، ده باره می «ابن الأثیر» سه رته تاکه می دا، ده بیژی: «به لام ابن خلکان په بوهندی بیکی گرنگی له گه می دا هه بووه، هوی ته سه ش نه وه بووه، که باوکی، واته باوکی - ابن خلکان - هاورینی ابن الأثیر بووه، له بهر نه وه ابن الأثیر ریزی له ابن خلکان ده گرت و له خوی نزیک ده خسته وه.

ئین خه له کانیسه ده باره می ابن الأثیر ده لیت . . سالی ابن الأثیر بوو بووه، منزلگای به ریزان دانیشتوان موسل و نهوانه می روویان تی ده کرد. ده گتیره وه له شاری حلب له سالی ۱۰۶۲۶ دا، له گه می دا، کوبوته وه، به دیداری به کتر گه یشتوون. ابن الأثیر میوان «الطواشی شهاب الدین طغریل» بووه، که خادمی اتابک الملک العزیز کوری الملک ظاهر، خاوه ن حلب بووه . .

ابن خلکان ده بیژی: که کاتی له لای طغریل، چاوم به ابن الأثیر که وت و له گه لیا کوبوومه وه، دیم: پیاییکی به ریزو، رهوشت به رزو، کرده وه جوان و، له سه ر خویده وه له شه می پیوه دیار نه به، بریارم - دا، جار و بار سه ری تی به دم و پی تی نه برم، چونکه له نیوان نهو و باوکی دا خوالی خوش ب - میانه بیکی فره وه به جهخت هه بووه، له بهر نه وه پایه خیکی زوری له ریزگرتن و دلته وای دا هه بووه»^(۳) . . .

به لام ماموستا محمد محیی الدین عبدالحمید، له سه رته تاکه می دا، بوکتیبه «وفیات الاعیان» ده باره می زور لایه ن له ژیان و چالاکي و بریره می شمس الدین أحمد ده دوی، له دانان کتیه «وفیات الاعیان» دا. له پاشا کونای به دوانه که می ده باره می شمس الدین أحمد ده هینی بهو وشته می که ده باره می خوی وتویه تی له دائراوه که می دا «وفیات الاعیان».

(. . . رۆزی شه سه له دوا نویژی پاش نیوه رۆ، ریکه ونی [۱۱ می ربهیع الآخر سالی ۶۰۸] له شاری ههولیر له قوتابخانه می سلطان ملک مظفر الدین کوری زین الدین - خوالی خوش بیت - له دایک بووم»^(۴).

ههروه ها به پی ناخواتن خوی له کونای دائراوه که می دا، نهو بار و دوخه تان بو ده گتیره وه، که هاور و دواي دانان و کوسپ بووه، له رینی ته واکردنی دانان کتیه که می دا به کورترین کات و، ده بیژی: نهو کتیه می که ناوم نا «وفیات الاعیان»، انباء انباء الزمان» به پشتیوانی خوی معزن، له رۆزی [۲۲ می جه مادی الآخر سالی ۶۷۲] له قاهره می پاریزراو، ده ست کرد به دانان، له میژووی ناوبراودا، بهو شیهه به می که له

به‌رایی به‌کمی دا، لیکن داوه‌ته‌وه نووسومه، له قاهره‌ی پاریزراو، و به‌ش‌کاتو و شهر و حوکه‌کانی ناییبی کاتیکی فره‌یان بردووه. که کاتی له ژبان و گوزهران و به‌سهراتی یحیی کوری خالد کوری بر مک بوومه‌وه، وام به‌یاددات که رووه و شامی خوشه‌ویست بچم بوخرمه‌ت، پایه‌بلندو به‌رز. سلطان ملک الظاهر، کوله‌کمی دین و دنیا سولتانی نیسلام و موسلمانته‌کان، أبو الفتح بیبرس، خوا‌ناوی ده‌سلاتی به‌نهمری هیشته‌تووه، ده‌وله‌ته‌کمی به‌به‌ده‌وامی بو‌بنیاد ناوه و کوله‌کانی مولک و راگرتی پایه‌کانی بو‌چه‌سپانندوه. در جووتمان له قاهره‌ی پاریزراو له روژی به‌ک شه‌معی حه‌وق شوالی سالی (۶۵۹) بوو، وه له روژی دوو شه‌معی حه‌وق ذی‌القعدة‌ی هه‌مان سال گه‌یشتنه دیشق. به‌لام کاریکی فره‌که‌که کرابوو، ده‌وو، زووبه‌زوو ته‌واوبکری، بویه ته‌واوکردن کتیبه‌که‌م دواکوت و، ناچار بووم، هه‌ر به‌وانه رازی بیم که نووسومن و له کتیبه‌که‌دا جیگیرم کردون، له‌به‌ر ته‌وه کو‌تایم به‌کتیبه‌که هیناو، له کو‌تایی به‌کمی دا، په‌نجم بو‌ته‌وه راکتشاه، که له‌به‌ر سه‌رقالی و جه‌نجالی نهم په‌رژا ته‌واوی بکه‌م و، داوای بی‌بوردنم کرد. له پاشاواریک که‌وت له شام جوئی بوومه‌وه و گه‌رامه‌وه بو‌ولات میسر. ته‌وه ماوه‌یبه‌ی که له دیشقی خوشه‌ویست مامه‌وه، گه‌یشته ده‌سالی ته‌واو، نه روژی که‌م و، نه روژی زیاد، من له میژوو‌ی ناویراودا چومه‌ناوی و، له گه‌ردوگونی به‌یانی روژی پینج شه‌مه، که ریکه‌وت (۸) ی ذی‌القعدة سالی ۶۶۹ به‌] له دیشق هاتمه‌ده‌ری و رووم کرده قاهره. که گه‌یشتنه قاهره، زور کتیبه‌ی به‌نرخ و ناویم دی، که ده‌بوو بیانه‌خوینمه‌وه و هه‌لیان به‌نگینم ماوه‌یک خوم بو‌نهم کاره‌ته‌رخان کرد له‌دوا ته‌وه‌ی که له کتیبه‌ی (حجام سابط)

بوومه‌وه، خه‌ریکی (ذات‌التحین، بووم. ته‌وه کتیبه‌نهم خوینده‌وه و به‌شی خوم زانیاری و شی‌ترم بی‌وه‌رگرتن ته‌وجا گه‌رامه‌وه سه‌ر ته‌واوکردن نهم کتیبه، هه‌تا به‌م شیویه ته‌واوم کرد. ...) به‌لام ده‌باره‌ی سه‌ره‌تای ده‌ست بی‌کردن به‌دانان نهم کتیبه‌ی له به‌رگی به‌که‌م دا، ده‌بیژی: له مانگه‌کان سالی ۶۵۴ له قاهره ده‌ستم کرد به ته‌رتیب و ریزکردن، گه‌رچی کاریکی زوریشم به‌سه‌ره‌وه بوو، لیم بووبونه کو‌سپ و ته‌گه‌ره له ریگی ته‌واوکه‌دن داو، ته‌نگیان بی‌هه‌ل چنیووم. ... (۱۱)

بنه‌ماله‌ی:

ئین خه‌له‌کان، یان «شمس‌الدین احمد» کوری احمدی کوری محمدی کوری ابراهیم ی کوری ابوبکری کوری خه‌له‌کان هه‌ولیری به. له کوردیکی هه‌کاری که‌توته‌وه واته (له‌دایک بووه) و به بنه‌ماله، یان نه‌سب ده‌چینه‌وه سه‌ر به‌رهم‌کی به‌شامعی به‌شعری به‌کان، کونیه‌ی (أبو‌العباس‌ه‌و، تازناوی (شمس‌الدین‌ه‌). له شاری هه‌ولیر، له قوتابخانه‌ی المظفریه روژی پینج شه‌مه، له‌دوا نوژی پاش نیوه‌رو له [۱۱] ی ربه‌یع الآخر ۶۰۸ هـ، که ریک که‌وت [۲۳/۹/۱۲۱۱م] له دایک بووه، له قوتابخانه‌ی ده‌نجیه‌ه له دیشق له [۱۸ رجه‌ی ۶۸۱ هـ، که ریک که‌وت [۲۱/۱۰/۱۲۸۲م] کوچی داوی کردوه - هه‌روه‌کو

له‌مه‌به‌ر گوتمان. این خلکان میژوو‌نووسیکی شهرع زان و داده‌وری داده‌وران و ماموستا، ده‌رزبیژو، موغی و، فره‌مایشت زان بووه، له چه‌ند قوتابخانه‌یک دا^(۱۱).

بیروراو، بوچووون جوئی جوئی له نارادا هه‌یه، له سه‌ر بنه‌ماله‌کمی، هه‌ندی ده‌لین ده‌چینه‌وه سه‌ر بنه‌ماله‌ی (خه‌له‌کان. و، هه‌ندیکی تر به‌پینچه‌وانه‌وه بوی ده‌چن و، ده‌ی به‌نه‌وه سه‌ر خانه‌دانان «ال بر مک». به‌لام به‌نسبته خه‌له‌کانه‌وه، کو‌مغی بیرورا هه‌یه، وا هه‌ندیکیان ده‌هینته‌وه و ده‌یان خه‌ینه‌به‌رچاو:

۱ - ابن‌المستوفی، شرف‌الدین أبو البرکات، المبارک بن أحمد اللخمی الأربیلی [ت ۶۳۷ هـ، ۱۲۲۹م] له وه‌رگرتی شهرع زانی ته‌ریبی این خلکان (أب جعفر کوری ابراهیم کوری أبو بکر) که مامی میژوو‌نووس و دادوه (شمس‌الدین احمد)، ده‌باره‌ی این خلکان ده‌بیژی: خه‌لکی گوندیکه به ناوی باپیری یه‌وه ناسراوه، وه به‌بی شیوازی نه‌سه‌ی کوردی، نه‌سه‌به‌کمی درواه‌ته‌پال نهم گونده، واته (خه‌له‌کان)، وه له قوتابخانه‌ی «المجاهديه» خویندوه^(۱۲).

ابن‌المستوفی واده‌بییی و، وای بو‌ده‌چیت، که گوندی (خه‌له‌کان) به ناوی باپیره‌گه‌روه‌ی نهم بنه‌ماله‌یه‌وه ناو‌نراوه. هه‌روه‌ها ابن‌المستوفی له گورین و زیاننامه‌وه به‌سه‌ره‌تای مامیکی دی «شمس‌الدین‌ه‌دا، که شهرع زانی ته‌ریبی «حسین کوری خلکان‌ه‌، (أبی عبدالله‌الحسین ابراهیم بن‌أبی بکر بن‌خلکان‌ه‌، [ت ۶۲۲ هـ]، ده‌بیژی: این خلکان (له کوران خه‌له‌کانی شهرع زان^(۱۳)). «ابن‌المستوفی» بی‌ش‌ناوی بنه‌ماله‌کمی، یان خیزانه‌کمی به «خه‌له‌کان» ده‌هینت.

۲ - ماموستا سامی سید‌خماس‌الصفار، تویره‌روه‌ی «میژوو‌ی هه‌ولیره» که ابن‌المستوفی دای ناوه له‌مه‌به‌ر ناومان برد، به‌م جوهره ده‌نووسی و ده‌بیژی: له «فوائد‌البهیه» لاپه‌ره (۱۲) دا، که عبدالقادر‌العیدروس له کتیبه «النوع‌السافر فی‌أخبار‌القرن‌العاشر» بو‌مان ده‌گه‌ریته‌وه، واده‌ده‌کمی، که «قطب‌الدین‌الملکی» وتویهت: بیژه‌ی «خلکان» له شیوه‌ی دوو فرمان دا چونه‌پال به‌ک، «خل» فرمانی نهمه‌وه، یان «خل» به واته به‌جی هیشتن و، فرمان «کان‌ه‌ی عه‌ره‌ی. ... له پاشا ده‌بیژی: «لامه‌کمی به‌سکون و ته‌وان تر وه‌ک خو‌یان گو‌ده‌کرین». له کتیبه «طبقات‌الشافعیه‌ی ابن‌شهبه (برواته: طبقات‌الاستوی ۴۹۵/۱) وشه‌ی (خلکان) ناوی گوندیکه سه‌ر به هه‌ولیره. الجبوری ته‌مه‌ی هه‌ل سه‌نگانده‌وه، ده‌بیژی: که ته‌وه گونده - مه‌به‌ستی خه‌له‌کان - هیشتا ماوه سه‌ر به قه‌زای رانه‌یه له پاریزگه‌ی سلیمان.

واده‌ده‌کمی، هه‌ر ته‌وه راسته، که ابن‌المستوفی ناوی بردوه - که ئین خه‌له‌کان هه‌ولیری به‌کی کون و ره‌سه‌ته - وه نه‌سه‌ی ابن‌خلکان ده‌گه‌ریته‌وه بو‌ته‌وه گونده ناسراوه‌ی که به ناوی باپیری یه‌وه، ناو‌نراوه، له سه‌ر شیوه‌ی نه‌سه‌ی کوردی. وای دباره‌یه‌کی له نه‌زاده‌کانی ناوی (خل) به رینووسی کوردی (خه‌ل) بووه، که ناویکی ناسراوه‌وه گونده‌کمی بیوه ناو‌نراوه بو‌ته (خلکان = خه‌له‌کان)، ته‌مه‌و خیلکی دی کوردیش هه‌یه بی ده‌گوتری (خلکان = خه‌له‌کان) له چوار سه‌د خیزان پیک هاتوه، نهم خیلانه‌نیوه‌کوچه‌ری، له به‌ته‌ر داله هه‌ریی ره‌اندوزه‌وه هاتون (ره‌اندوز له پاریزگه‌ی هه‌ولیره) و، هه‌نوکه له روژاوی گومی قوج حصار (که دنیسه‌ه) نیسته‌جین. به‌بی ته‌وه فره‌مایشتی که میژوو‌نووسی کورد، نه‌سین زه‌کی له «لاپه‌ره ۴۳۶» میژوو‌ی کورددا نووسویهت^(۱۴).

۳ - ماموستا نه‌مین زه‌کی حاجی عبدالرحمن (سلیمان ۱۸۸۰ م - به‌غداد

۱۹۴۸م) له داتراوه به نرخه کې دا «کورتې میژووی کوردو کوردستان، له کونترین سده کسان میژووه همتا نیستا» ۱۳. . . .
 دهر باره ی خپلی «خلکان» ته مه ی خواره وهی نووسیوه ده بیژنی خلیکان . . (۴۰۰) جوارسه د خیزان ده بن و نیوه گوچه رین، وادیاره، که له بنه رت دا، له هریمی (کالیقان - رواندوز) هوه هاتین، هه نووکه له روزاوی گومی «فوج حصار» ۱۳ نیشته جین . . ناوی «شمس الدین احمد» له جیگایکی دی داتراوه کې ماموستا محمد امین زکی دا هاتوه - له شویناندا، که بدل تنگی یوه، لهو زانا کوردانه ده دوی، که به زمان نه ته وایه ی خویان نه یان نووسیوه، ژهماریان وه که ده فرموی:

۱ - الملك (تاج الملوك أبو سعید بوری) له مهلیکه کان نه یون یو سالی ۵۷۹هـ/ ۱۱۸۳م، کوچی دواپی کردوه.

۲ - ابن المستوفی ههولیری، که سالی (۶۳۷هـ/ ۱۲۳۹م) کوچی دواپی کردوه.

۳ - تین خه له کان بدناو بانگ، که له سالی [۶۸۱هـ/ ۱۲۸۲م] کوچی دواپی کردوه. نه ماته و چندان تر، هه رجه ند خویان کورد بوون، به لام داتراوه نه مره کاتیان به زمان نه ته وایه ی خویان نه نووسیوه به زمان نه ته وایه ی میله تان تر نووسیوانه . . تا بهم جوړه خرزه تیکی گوره و به سوو دیان پیشکش به رو له و قسه که ران نه و زمانه به خسته و رانه کردوه، نه مه له کاتیک دا، به داخه و زمان نه ته وایه ی خویان پشت گوی خستوه و ناوریان به چاک و به خراب یی نه داوه ته وه، ویژه ی میلی خویان به ته وایه ی خستوه لاوه و توخی نه که وتون» ۱۱.

۴ - کارل بروکلیمان، له دهر که ناری رهنوس (۱) ی داتراوه کې دا «میژووی نه ده بن عمره ی»، [۴۹/۶] نه مه ی نووسیوه: محمد کوری احمدی نه هر هوان، ناویکی سه بری دهر باره ی (خل کان) بولیکدا وینه وه ده بیژنی (خل کان)، یان هه میسه مه لین (کان) چونکه ابن خلکان گشت کات شانازی به نه ژادی خو یوه ده کرد - بروانه: ابن العماد (شذرات الذهب ۸/ ۲۲۴ هـ س ه)، و، العیدروسی، النور السافر (۳۸۹). (گوربر: توفی النهروان سالی ۹۹۰هـ) ۱۲.

۵ - زرگی له (الاعلام، ۲۱۲/۱، دهر که نار ۳) دهر باره ی بیژنه ی (خلکان) په سردار کردن (خ) و سردار کردن و دو باد کردن هوه ی لامه که که، یان به ژیردار کردن (خ) و (م) بهم جوړه:

- / خَلْكَان

- / خَلْكَان

- / خَلْكَان

دهر که وتین و دامه زراندن قوتابخانه زانستی به ثابینی په کان، که له لایه ن سولته وه پشنگیری یی ده کرا، له سه رده مه ی فرمانبره وایی سه لجویی په کان دهر که وت و به پنی ناسوزگاری «نظام الملك» ی وه زیر بشه وه، که دامه زریته ری «قوتابخانه ی النظامیه» بو، دهر بان به ریوه . . نه و جا له بهر نه وه ی نه تابه کی په کان، میر نشینه کاتیان نیوچه سه ر به خو بوون، یی ده کوشان لاسایی مرکز یی خه لافه ت بکه نه وه و، چاویان یی بکه ن له بر به بری دا، بو ده رختنی ده سه لات و جه وه هری خویان، همتا خه لکی له تواناو، پایه و پله یان ورد بیته وه و، پیان دا، هه ل بخوینن . . له بهر نه وه دامه زراندن قوتابخانه و مرگه وت و خانه قاو، پاره خه رچ کردن له پیناوی مولکی موسلمانان دا له هه ر کوی هه بن، بوونه هوی دیارده ی شانازی و ناوده رکردن . . نه و قوتابخانه و ماموستایانه ی که ماموستا محسن پیشان داون زور فره تره و به ر بلاوتره، له وانه ی که ماموستا زبیر هینا و نیوه (ل ۱۷ - ۱۹) ۱۳. که ده بوو، کاره که به به پیچه وانه وه بواپه . ماموستا محسن له پیشاندان نه و قوتابخانه ی که له هه ولیر دامه زراوان، گفتوگوییکی فره ی له سه ر نه سه ی «تین خه له کان» یش کردوه، به لام به یی نه وه ی نه وه روون پکاته وه وشه ی (خه له کان) له رووی زمانه وه، و اتای چی ده گه یه ن؟ نه نیا به وه وازده هینی که ناوانی به مه لای خه له کان به باپیره گه وره یانه وه (نه ژدایانه وه) به ستیته وه و یی که باپیره گه وره ی چواره می (شمس الدین احمد) وه بهس . . له م به ستته وه و گری دانه ش دا، پشی به و سه ر چاوه و ناوه یانه وه به ستوه، که دهر باره ی «باپیری چواره می» خیزانه که له لایه ن زور له میژوونو و سه کانه وه و تراوه و نو سراوه. له پاشا ماموستا محسن هه ندنی شتی تر ده خاته روو و ده بیژنی که بنجینه ی نه م خیزانه (به مه ماله یه) له گوندیکه وه سه ری هه لداوه، که له وه دووا به ناوی «خه له کان» هوه ناو تراوه، به یی نه وه ی سه رته ی زمانه ی نه و ناوانه مان بو ده ست نیشان پکات. له ده ست نیشان کردن په یوه ندی خیزان (خه له کان) به گوندی (خه له کان) هوه، له رووی ناوانه وه پشی به و لیکولینه وه به به ستوه، که د. (احسان عباس) گه یشتوته نه نجانی، وه له رووی شوین و جیگای (خه له کان) نیشه وه، که که وتوته پاریزگه ی سلیمان په وه پشی به وتاره که ی د. (ناجی عباس) به ستوه.

ماموستا محسن نه مه ی نووسیوه: (.. خه لکی گوندیکن، که له پاشان دا، به م ناوه و ناو براون . .) هه روه هاد. احسان عباس یش له دوا نه وه ی کتبی (ابن المستوفی) خویندوته وه، که به «میژووی هه ولیر» ناو براوه، به رگی دووم، لاپه رة (۲۷۳)، که کاک سامی الصقار له ینگلته روه بوی ناردوه نه و رایه ی دهر پیوه، که به مه ماله ی «خه له کان» سه ر به گوندی خه له کان ناوچه ی سلیمانن . .

«ابن المستوفی» یش ده بیژنی و گومان له و راستی دا ناهیلیت، که ناوی (خه له کان) له گوندی (خه له کان) هوه به سه ر نه و خیزانه دا پراوه که ده لیت

۶ - ماموستا محسن محمد حسین نه و قوتابخانه ی پیشان داوه، که له هه ولیر دامه زراون. له ته که هه ندنی ماموستای نه و قوتابخانه ندا - له و ماوه ییدا، که له لایه نیوه - هه ولیر له زمانه ی نه تابه کی په کان دا، [۵۲۲ - ۶۳۰هـ/ ۱۱۳۸ - ۱۲۳۳م] ۱۲، به یی نه وه ی په نجه بو هوی دو اکه وت، دهر که وتیان رابکیشی، همتا سه رده مه ی نه تابه کی په کان، هه روه ها ماموستا «زبیر بلال اسماعیل» یش هوی نه و دو اکه وته ی دهر نه بر پیوه به هیچ جوړی رووی نه کردوته وه، نه نیا نه وه نده نه بیت ده لیت! «په کم قوتابخانه له هه ولیر به نزیکه ی نیو سه ده له دوا ی دامه زراندن قوتابخانه کان له به غداد» ۱۲ دامه زراوه . .

نم گونده - مه بهستی خهله کان - به ناوی خهله کانه وه ناوبراوه [بنوره]:
 پیشه کی و فبات الاعیان - ج ۱۹۷۱، ص ۷، ل ۱۷۷ (۲۱) ... به لام به
 نیسبت دانان سنوری بو حی گوندی [خهله کان]، ماموستا محسن
 هندی شت ده خاته سمر نهو گوتراوانی که له لای سهر وه هینراون و
 نه مه ده بیژی: «نم گونده له چهند سالی له مهو بهر وه بوته مهر که زی
 ناحیه و سهر به قهزای رانی به له پاریز کهی سلیمان - پروانه: وتاری د.
 ناجی عباس به زمان کوردی که له ژیر سهر دیری [لاپه ره ییکی زیرین له
 میژووی هولیر] له گوغاری گه لاویژ [۱ - ۲] سالی سی بهم دا
 (۱۹۴۲) و، لاپه ره (۱۳) دا بلا و کراوه ته وه به نهجه بو شویی نهو گونده،
 واته: «خهله کان» راده کیشی ... ۲۱

به لام شیوه کان دهست نیشان کردن ناونان (خهله کان هیشتا،
 به ته اووی روون نه بوته وهو گیر و گرتنه که ههر ماوه نایا ناونان گوندی به
 ناوی خهله کانه وه ده شیت بیته هوی ناونان به ماله یه ک بهو ناوه وه؟ کهی
 نه مه رووی داوه هاتوته دی؟ یا خیزانه که (به ماله که) ناونانه کهی خوی
 له وه وه و رگرتوه که سهر به گونده که به؟ ب گومان کیشه که خراوه ته روو
 و چاوه پنی شیکر دنه وه ههل هینان ده کات نه گینا ههر ده مینته وه ده بیته
 مابهی گیر مه و کیشمه و گفتو گو ییکی وه ها نه توانین ساغی بکه به ته وه
 لئی ده ر بیچن، وه که ته وی که دهوتری = هیلکه له مریشکه، یا مریشک
 له هیلکه به ...

پشت بهستن به دانراوه کهی «ابن المستوف»، «میژووی هولیر» هتا
 راده ییک یاریدی ته وه مان ده دات ریازی بدوزینه وه بو ههل هینان، یا
 کرده وهی.

گری کویزه میژووی ته مه ته له ... چونکه دانراوه که بهری رهنج و بهر هه می
 میژوونوسی کون هولیری به [ت ۶۳۷ - ۱۲۳۹]، هاوچه رخ
 به ماله ی خهله کان یه کان و نزیک به سه دهی ته ز دانی (بایره ی) چواره می
 (شمس الدین احمد) ه. نه مه باشرین سهر چاوه به که زانیاری ته او مان
 ده دات دهر یاره به ماله ی شهرع زان هولیری خهله کان، نه بوته ماله بهی
 که به چهندان پایه بهر زیان لی که وتوته وه هاوچه رخ «ابن المستوف»
 بوون و، دهر یاره هه ندیکیان شتی باش و به سوودی نووسیوه ... ده بیچن
 ههر وه کوله مه و بهر به سهری دارا بوردین له ته رجومه ی شهرع زان «عمر
 بن خلکان» که له سالی ۶۰۹ هه مری خوی کردوه ده بیژی: «خهله کی
 گوندیکی ناسراوه به ناوی بایره یه وه، له سهر ری وشویی نه سب له
 ناو کرده واری دا، ناو نراوه ...»

به بی لیکدانه وهی سید سامی تویزه ره وهی کتیی «میژووی هولیر»،
 واده رده که وی که له پیش سهر ده می میژوونوسی «ابن المستوف» گوندیکی
 ناسراو و زانراو هه بووه نه لای خهله کی هولیر به ناوی (خهله کان) وه.
 ههروها ابن المستوف له شوییکی دی که له ژمان و به سهر هات
 شهرع زانیکی دی به ماله ی هولیری خهله کان ده دوی ده بیژی: ناوی

«الحسن ابن خلکان» و کوری ابراهیم کوری ابو بکره که له سالی ۶۲۲ هه
 کوچی دوا ی کردوه و برای شهرع زان عمر بن خلکان و، مامی شمس
 الدین احمد، ههروه ها ده بیژی: «له به ماله ی خهله کان یه
 شهرع زانه کان». ابن المستوف سنوور یکی زه من تایهت بو ته مه
 دانه ناوه، به لکو دووراستی زانراومان له زه مان خوی دا، ده خاته بهر چاو،
 نهو دووراستی بهش گوندی «خهله کان». به ماله ی «خهله کان»، به لام
 نه گه به مانه وی بزاین نه مه دووراستی به، یا ن ناونانه کسان پیش
 نه وی تریان هاتوته گوری؟ گیر و گرتنی سهر ههل ده دات ... نه گه
 به ماله که سهر به گونده که یا ن نیسبت بدریته پال گونده که ده بیت «الهی
 ته عریف به عهره ی پیش نیسبت ته که بکه ویت و بو تری (الاریلی
 والشهر زوری والشرخان والعمادی والموصلی والواسطی
 والبغدادی ... هتد). وه له م سیاقه دا ده شیت نیسبت کوران نه مه
 به ماله یه (خیزانه) بدریته پال (خلکان)، واته گوندی (خلکان) و، «الهی
 ته عریفی عهره ی بهر یه پش و بو تری: «عمر الخلکان وحسن الخلکانی
 والشمس الدین الخلکانی ... هتد». به لام وه که ده بیچن ابن المستوف و
 چهندان تر ناوی نه مه خیزانه ی ناونانه (بنی خلکان)، که کات پاسیان ده کات
 یا ن لئی یا ن ده دوی ده بیژی «بنی خلکان شهرع زان». نهو لیره دا
 نیسبت ته کهی داوه ته پال خیزانه که نه ک گونده که ته گینا دهی گوت: «له
 خیزان خلکان شهرع زان» هه بی نهو ناونانه ی که دراونه پال و لانه کانیان
 وه: (الکوفی، الواسطی، السنجاری، الهمدان ...). و چهندان تر
 به لام ناونان به ماله که به ناوی «بنی خلکان» وه هچ ری له وه ناگری، که
 ناونان به ماله که بدریته پال گونده که، به تایهت له دوا ته وهی دان به وه دا
 نراوه که گونده که نیسبت دراونه پال بایره گه وره یان «خلکان» یا خود بو
 زه من بهر له سهر ده می نه مان وه به ماله ی «خلکان» له گوندی «خلکان» وه
 هاتوته خوار ی بو هولیر و تی دا نیسته جی بوون بهر له وهی که «ابن
 المستوف» ناسیوا ی له ته ک نه ندانه کان نه خیل، خهله کان یه دا،
 په یدا بکات، رهنگه بهر له بایره گه وره شیان، که بی گوتراوه (ابن خلکان
 نیسبت به گونده که یان، وه ک ناونان ابن الفرات، و ابن الدیثی، و
 ... که سان تر. «۲۱» و چاوه روان ده کرا، ماموستا محسن کیشه ی
 نه سب به قوونی و فراوانتر باس بکات و لئی بدوی و ههل به سنگینی،
 چونکه مه سه ل ییکی فره گرنگ و تایه ته به خیزانیکی کوردی هولیر
 روونا کبیر، که هندی لهو روونا کبیرانه به شداری یا ن کردوه له
 دامه زان دن و پنه و کردن ده زگای روشنیری زانستی و گیان تازه گه شاوه
 له هولیر و پل و پوی روونا کبیری و بهری ره نهجه که یا ن هه ندی
 هه ری تری له ولاتان نیسلامی دا گرتوته وه، نه ک بیت و، به شیوه ییکی
 دهر که ناری له «نه سب» بدوی له دانراوه کهی دا، [هه هولیر له سه ده می
 نه تابه کی به کان دا = آرپیل فی العهد الاتابکی] لاپه ره (۲۷۳) ده که تار
 (۴). چونکه نهو ویستوه تی بیت، لهو یاسه ی دا، که ناماده ی کردبوو، بو
 وه گرتنی پله ی «ماجستیر»، وه ده بوو، له هه مو و کوچه و که ناری باه ته که به

تەواوی شارەزا بێت و زانیاری بەکات خۆی لەسەر چاوە رەسەنەکانەوه
 هەل پێنجایە و یەكسەر پشتی بەخۆی بیهستایەو جلەوی زانیاری خۆی
 نەدایەتە دەست، پشت بەستن بە یاری دەی دی، مەگەر ئەوێ دەبویست بە
 چنگی نەکەوتایە، بۆ ئەوێ نەکەوتە گێژاوی دەردی سەری و هەلەوه،
 هەر وەکۆلە وەگرتی رای «ابن المستوفی» دا، لە ناوان «خلکان» دا، کەوتە
 گێژاوهوه، چونکە هەر پشتی بەوه بەست، کە دکتور احسان عباس لەم
 بارەیهوه نووسیوی. ئەگەر بایەبەنەوه سەر میژووی هەولێر «۲۳» ی ابن
 المستوفی، لە بەرگی دووم، بەشی یەکم، کە گۆتایی بە ژمارە گۆرین
 ۳۳۷، وەرەقی ۲۳۱ ب، لاپەرە ۴۶۱، لە کتێبە چاپ کراوه کە دادەبێتین.
 د. احسان عباس، ئەوێ نووسیویەت وەک ئەوێ یە، کە ماموستا محسن
 دەربارە وەرەقی (۲۷۳) کە لیوێ وەرگرتووه، بەلکو دەقەکی بەم
 جوړیه «ابن المستوفی دەربارە یە پوهندی ناوتان «خلکان» بە هەر یەکی له
 گوندو، خیزانە کە یەوه. وەرەقی «۲۷۳»، هەر لە بنەرەتدا تێ دان یەو
 نازانین ناوی ئەم وەرەقیە چون هاتووه؟ کتێبە کە، هەر وەکۆلە مەو بەر
 لێ دواین یە وەرەقی (۲۳۱-ب) لە لاپەرە ی چاپکراودا (۴۶۱) کۆتایی
 هاتووه، کە چی ماموستا محسن خۆی دەبێژی دەستتوسە کە (۲۳۲)
 وەرەقیە. گریمان رەنووسی (۲۷۳) رەنووسی گۆرینە کە یە، تەرجومەکان له
 = میژووی هەولێر دا، خویان رەنووس کروان، ئەک وەرەقیکان، دەبازە
 بە هەلە چون لەم بوارەدا رووی داوه. ئیمە لە تەرجومە ی رەنووس
 (۲۷۳) دا، کە له وەرەقی (۱۷۴) و، هەر دوو لاپەرە ی (۳۷۰، ۳۷۱)
 کتێبە چاپکراوه کە دایە، گوتە بە دەبێتین، کە تاییە ته به محمد کوری علی
 کوری جامع (سەده ی شەشم) . . . به هیچ جوړی ناوی «خلکان»، یان
 گوندی «خلکان»، یان «بته مالمی خەلەکان» نه له دوورو نه له نزیکه وه
 نه هاتووه.

ماموستا بلالیش پەنجە ی بو [وەرەقی ۲۷۳] لە دەستتوسە کە ی
 ابن المستوفی دارانە کیشاوه، دەربارە ی نەسە ی خەلەکانو، ئەویش هەر
 پشتی بە توێژینەوه کە ی دکتور احسان عباس بەستووه، کە لەسەر کتێبی
 [«الوفیات» چاپی دار الثقافة - بیروت ۱۹۶۸-۱۹۷۲ م لاپەرە ۱۷،
 سەرەتای بەرگی حەوتەم] کردوویەت. . . به دوور نازانری، کە ئەمیش له
 ماموستا «محسن» وەه وەری گرتی، هەر چەند له کتێبە کە ی دا به هیچ جوړی
 ناوی نابات. ماموستا زبیر له کتێبە کە ی دا دەبێژی: «دەلین خەلەکان، ناوی
 گوندیکە سەر به هەولێر». «ابن المستوفی
 گومان لەمەدا نەهیشتووه، کە نووسیویەت: ئەم گوندە به ناوی ئەژدانی
 (بایرە گەوهی) خیزانە کە وه ناوتر اووه - بەینی ریوشوینی نەسە له ناو
 کوردەواری دا. . . لەپاشا ماموستا بلال دەربارە ی شوینی ئەم گوندە
 دەپرسیتو خوشی وەرام دەداتەوه دەبێژی سی بیرورا له ئارادان، وەک
 لای خواوهوه ئیان دەدوی:

۱ - دەبێژن گوندی خەلەکان له هەرمی گەلی علی بەگ بووه، له پاریزگی
 هەولێر. لەپاشا کاولبووهو شوینەواری ئەماوه.
 [له دەرکەناری ژماره ۷ له کتێبە کە ی «بن خلکان» بهغداد - سانی

۱۹۷۹ م ۱۳۹۹ هـ، لاپەرە ۱۸] دەلێت: «ئەمە بیرواری خوالی -
 خوشبوو، ئەمێن زەکی بەگە، له کتێبی «مشاهیر الکرد» بەرگی
 یە کە دا. . .

۲ - وه یەکیکی دی گتویەت، رەنگە ئەمە گوندی «خەلەکان» بێت. (ئەمە ی
 له دەرکەناری ژماره ۱، لاپەرە ۱۹ دا) تۆمار کردووهو دەبێژی: «له
 رابەری بو نزرگی شوینەوارەکان - گەشتی پێنجەم - طه باقر / وفؤاد
 سفر - بهغداد، ۱۹۶۱ ز، لاپەرە ۱۴» کە دەکەوتە دوئی راپات - له
 دووری ۱۵ کیلۆمەتر زیاتر له خەلیفانەوه.

۳ - وه بیرواری سی یەم، ئەوه دەردەخات، کە گوندی خەلەکان کەوتۆتە،
 رووکاری روژاوی دوکانو لەناو دوئیکی پر له دارو دەوهتەو مەرکەزی
 ناحیە ی میرزا زۆستەمە - به به بۆنە ی ئەووه، کە ئاوی دوکان
 گوندە کە ی، واتە میرزا زۆستەمی داپۆشیووه گویزرواوه ئەوه بو
 خەلەکان. ئەم گوندە، کەوتۆتە نیو دوو زنجیرە چیاوه، کە به دارو دەوهن
 داپۆشراوه. زنجیرە ی روژهلایقی بێی دەگرتیت «کۆسرت» بهلام
 زنجیرە ی دووم یان زنجیرە ی روژاوی بێی دەگوتیت (هەبیت
 سولتان، هەمان سەرچاوه ی پیشوو [المشردالی مواطن الآثار، الرحلة
 الرابعة، طه باقر وفؤاد سفر، بهغداد - ۱۹۶۰ ص ۲۶]. بهلام ماموستا
 زبیر له کتێبە کە ی دا، گۆیی به ژبانو بەرەمە کانی ابن خلکان ئەداوه
 [بهغداد ۱۹۷۹ م ۱۳۹۹ هـ، لاپەرە ۱۸ - ۱۹] و لسی روون
 ئەکر دینەوه، ابن خلکان خەلکی چ گوندیکە لەم سی گوندە، کە ابن
 خلکانو بته مالمە کە ی به نەسەب دەچنەوه سەری. بەلکو بهوه نەدە
 وازی هیناوه، کە دەبێژی بهینی بیرواری ئەگور، ابن خلکان له هەولێر
 لەدایک بووهو له هەولێریش بێی گەبیهوه به پێنجینە چنەوه سەر ئەو
 گوندانە ی کە ناویان هینراون له هەرمی هەولێر، کە له زۆر کۆنەوه
 باوہشی بو ناوچەو هەرمیو دەفرانە دا کردووه، کە کەوتوونە ته نیوان
 هەردووی - وه، [ابن خلکان لاپەرە ۱۹].

ماموستا بلال زۆر جار ناوی وەرەقی (۲۷۳) ی له دەستتوسە کە ی
 ابن المستوفی، لاپەرە (۱۹) ی کتێبە کە ی ابن خلکاندا هیناوه، لەو
 کاتە دا، کە له نەسەب بەرمەکی بەکان دەدوی، هەر وەها پەنجە بو
 پێشەکی یە کە ی «د. احسان عباس»، رادە کیشی، کە له سەرەتای کتێبی
 (وفیات الاعیان، بەرگی حەوتەم، لاپەرە ۱۹) دا، نووسیویەت.
 داتراوه کە ی ماموستا بلال سەبارەت به ابن خلکانو، ژبانو
 بەرەمە کانی پێویستی به سرنجیکی زانستی قولوورد دەهه یە لەزە بترکردن
 ناوهکانو رووداوهکانو سەلامەتی زمانە کە ی، جگە لهوه ی هەلە ی چاپی
 زۆری تێدایە، زۆر هەلە ی زمانو، واژە ناسی (نەحوی) تێدایە،
 هەر وەها نویسنە کە ی دەربارە ی «زاناکانو، قوتابخانەکان هەولێر» فرە
 کە من. . . له گەل ئەوێش دا، ناتوانری دەست بەرداریان بێن، چونکە له
 سوود بەدەر نین، بهلام دەشین به وریایەوه دەستیان بویەرین وە لکیان
 ئێوە بەرگیرین.

بەردنەوه ی نەسە ی ابن خلکان بو خانە دانان بەرمەك (آل برمك)، زۆر
 له نەسە ی پیشووتری، واتە (خلکان) ئالوزتر و سەرچاوه کان به هیچ
 رەنگی لەسەر ئەم نەسە بی واتە (آل برمك) ریک نەکەوتون و، ئەوانە ی
 هاوچەرخی «شمس الدین احمد» و ئەوانە ی له سەده ی ئەووه نزیکن،
 مەگەر، چۆنە، بته مالمی ابن خلکان به (شمس الدین) یشەوه بەر تەوه
 سەر خانە دانان (بەرمەك = آل برمك) «ابن المستوفی» یش، کە له ژبانو
 بەسەر هات هەندێ له ئەندامە شرعزانە کانی بێی خلکان دەدوی، هیچ
 یەکیکیان ناباتەوه سەر بته مالمی (آل برمك) و، به یەکی لهو خیزانە یان

دانان. به لام هندی سرچاوهی ثم دوادوایی یو، نو مرجعه نوئی یانهی که به ناسب ابن خلکان ده بنهوه سر برمهکی به کان، وادپاره پشیمان بهو داخاوازی بهی «شمس الدین احمد» به ستوه، که داویه ته پال کوره کهی خوبی، «کمال الدین ابن الفتح موسی»، ده بیژی: له ته که برمهکی به کاندا، له به که ناسبین . . .

نالوزی به کهش له وه دایه، له لایه که وه شمس الدین احمد به ناسب خوبی ده بانهوه سر برمهکی به کانو، له لایه کهی تر پشه وه خوبی به کورد داده نو، شانازی پیوه ده کات.

بی گومان، بنه ره ق کیشه که لم کاره دووسه ری به دا، خوبی مه لاس داوه، چون ده بیب دوو رای جیاوازو، دژیه به کتر به لیئین، له خو مانه وه، باریکی گونجواویان بو بره خستین؟ له لایه که وه سر به کورده کانی هه کاری بهو، له لایه که دی په وه به ره سن خوبی ده بانهوه سر برمهکی به کان که له بنه ره تیرانیزو کورد نین؟

به ره له وهی تیشکی روونکی بهاومه سر ثم لیلی به، گهره که هندی دهق لم باره یوه بخمه بهر چاو:

۱ - صلاح الدین، محمد بن شاکر احمد الکلبی، له دائراوه کهی دا «عیون الاخبار»^(۳۱) ناوی رو داوی سالی (۶۸۲ هـ) ده هینی و ثم ده قهی تیدا به دی ده کری: (. . . لم کاره ساته دا، نه میری آلحری، الامیر شهاب الدین بن محیی بن برید، گیان له ده ستده دات . . .)

ثم نه میره له نازاناو بره او کانو، شاسواره ناوداره کان بووه، داوای نه وهی ده کرد، که له نه وهی برمهکی به کانه^(۳۲)، له «عهباسه» ی خوشکی هارون الرشیده، که جعفری کوری یحیی خواستویه تو کردوویه تی به هاوسه ری خوبی له ژیاندا . . . جعفر چه ند کوریکی له «عهباسه» بووه که کانی نه وه هامتو کاره ساته ی به سر برمهکی به کاندا هات، کورده کان له «حیجاز» بوون ههروه ها بهشی هه ره زوری میژوونوسه کان نه مه یان گیراوه ته وه، نه گهر چوو بوایه بو دیشق ده چوه کن دادوه ری دادوه ران (شمس الدین ابن خلکان) وینی ده گوت: تو کوری مامی منی . . . له نیوانیاندا ریزگرتن و ته باییکی فره هه بوو، له لای «الملک الظاهر» زور سوپاسو ستایشی «ابن خلکان» بهی ده کرد، به مه قازی سوودمه مند ده بوو . . . به یونهی «الصاحب بهاء الدین بن حنا» وه، تووشی نه هامتو زه ره هات، چونکه ثم واته «الصاحب بهاء الدین بن حنا» له لای «سولتان» بوئی ق اندو، سولتان ههستی به وه کرد، که له نه وهی وه زیره برمهکی به کانه، له بهر ته وه که وه زه م کردن له لای «الملک الظاهر» هتا جینی پی لیژکردو، له کار دوور خرایه وه به کار مایه وه، وه که له مهو بهر لئی دواین^(۳۳) . . .

۲ - هه دوو تویره ره وه کهی کئی «عیون التواریخ» ی ابن الشاکر که له مهو بهر ناومان هینا، [د. فیصل جری السامرو، نیبله عبدالمنعم داود] خهریکی گه رانو لیکولینه وهو لیکدانه وه ته وه «خوه له سوونه بوون» که گوایه به ناسب خه له کانی به کان ده چته وه سر برمهکی به کان، تئیدا، نه مه یان گو تووه: [له سالی ۱۸۷ هـ هارون الرشید لوق له برمهکی به کان وهر گیراو، که وه تازاردانیا ن]، ثم کاره ساته له میژودا به «نه هامتو برمهکی به کان» ناوده بری یو، بوته مه سه له نیکی و تو فیژی به ره دوام له میژووی نیسلا می داو، به چه ندان گرمیانی (فرضی) بو لیکدانه وهی ثم نه هامتو به خراوته بهر یاری لیکولینه وه، به لام نه وهی له سه ری پیکه اتون، نه وهی به که هوکان له جه وه ردا سیاسین، چونکه برمهکی به کان له ده ولت دا، ده سه لاتیان په ره ی سهندو، ناویان ده رکرو، تا ده هات زیاتر ده ستیان له کاروباری ده ولت ته وه وه رده داو،

ته جاوژی زوریان ده کرده سر فرما تره وایی ولات . . . به لام چیروکی شوو کردن عهباسه خوشکی هارون الرشید به جعفر آلبرمکی، چیروکیکی ده سه هله به ستو خه یالی یو، هیچ بنجینه، بنه ره تیکی میژووی زیه . . .

(ابن خلکان لم بابه ته دو اوهو ثم چیروکه به حیکایه تیکی لاوه کی (ده رکئی) داده نو، که میژوونوسه کان خستوبانه ته ناو نووسینه کانیانه وه چونکه له خه یال به ده ر، له سر هیچ بنه ره تیکی راستی دانه مه زراوه . ههروه ها گه لی کرده وه، رهوشتی «عهباسه» ی نو سیوه، به ناره تیکی دیندارو، له خواتری داوه ته قه لم، له ته نجامیش دا هوئی نه هامتو به کهی روون کردو ته وه)^(۳۴)

۳ - ماموستا محمد محیی عبدالحمید، تویره وهی کئی «وفیات الاعیان» ی ابن خلکان له پیشه کی به کهی دا، نه مه ی نو سیوه: «ده نگه وایاوه، که به ناسب ده چینه وه سر برمهکی به کان، وه وامان بو روون ده بیته وه، خه لکه کهی هاوچرخه یی ثم، دان بهم نه سه به یی نه ودا ناهینو، له و باوره ردا نین، که به ره سن به چینه وه سر برمهکی به کان . . . وه لم چیروکه دا، قازی «جمال الدین عبدالقاهر» نه وریزی، گیراوتی په وه^(۳۵)، روونکردنه وهی گومانو، به ره پرچ دانه وهی ابن خلکانو، سووربوون له سر نه سه به، وق: « . . . ده لین پر سیاری له هندی له هاوکاره کانی کرد. ده راره یی نه وه دانیش توان دیشق چی پی ده یژن؟ هاوکاره کانی داوای لی بو ردنیا ن لی کرد . . . تاوی خسته سر هه تاچی پی ده لین بو ی بدر کینن (بی خه نه روو) . . . [به کیکیان هه لی دایه و خه لکی چی پی ده گوت، گشتی بو گیراوه . . .] له پاشا گوت: به نه سه بو، به درو خوه له واسین به نه سه پیکدا . . . نه گهر به ناچار یی بخریته روو . . . من به نه سه ب ده چمه وه سر «عباس»، یان «علی کوری ابی طالب»، یان به کی له صه حابه کان، به لام خودانه پال نه ته وه به ک، که هیچان نه ماونو، له بنه ره تدا ناگر په رستبوون، چ سوودیکی هه به . . .^(۳۶)، له پاشا ماموستا محمد محیی الدین له ته علیقو لیکدانه وهی ثم نه سه به دا، ده بیژی: «که واته، خه لکی له دانیش توان دیشق دان به وده دا، ناین، که به نه سه ب ده چینه وه سر برمهکی به کان، خوشی بهر په رچی نه وه ده دانه وه، که به نه سه ب به چینه وه بو خوبی بکات به «ده سه که گول»، بو ته و با باشتره، که به نه سه ب، به چینه وه سر (العباس کوری عبد المطلب) نه ژدادی خوله فانی عهباسی په کان یان (علی کوری ابی طالب» بایره ی عه له وی به کان، یان کهسانی دی، یان نه گهر ثم دوو که له پیاره وه نه بوو، به نه سه ب خوم

ده برده وه سر به کی له صه حابه کان، چونکه بهم نه سه به، شه ره فمه ند ده بووم، به لام خوم بده مه پال سومی لم زه وی به دا رویشتنو، هیچ شوینه واریان نه ساوه، سه رباری نه وهش له بنه ره تدا نه ته وه ییکی ناگر په رستن - چ سوودی لم خوه به ستوه، یان خوه له واسینه دا، بهم نه ته وه یوه، وه رده گرم . . . ثم ناخواتنه ی باشو به جی یو، به دلدا ده چینه وه، له که مو کوری به ده ره، وه ده شیت به کی له سه لماندن نه سه ب ثیقناعی عقلی بیستو، نه فی شنای بکات، که به سه ری دا فخر زده کریت، یان سوودی مادی نه خریته بهر چاو، له خودانه پال نه سه پیکدا^(۳۷) . . .

۴ - ماموستا محسن محمد حسین له بابه ت برده وهی نه سه ی «شمس الدین احمد» بو سر برمهکی به کان ده بیژی: «کمال الدین ابو الفتح موسی ابن

أحمد، كوری میژوونووس (ابن خلکان) که کات له باوکی ددوی له کتیه‌کسی دا (المختار)، که به کورتی باسی ژبان و به سه‌ره‌سای پیاوه‌ناوداره‌کان ده‌کات له «وفیات الاعیان» دا، ده‌بیژی: «باوکی بی گوته، خیله‌کسی کوردن - له پاشا ده‌لی باوکی (محمد بن ابراهیم) به نسه‌ب ده‌چینه‌وه سه‌ر [ابن مالک بن جعفر بن یحیی بن خالد البرمکی - بنوره‌پیشه‌کی کتیی «وفیات الاعیان» چاپی ۱۹۷۱، به‌رگی ۴ لاپه‌ره (ط)] نازانن چون تم دوو نسه‌به (نسه‌بی خه‌له‌کان و، نسه‌بی به‌رمه‌کی) که له‌یکه‌کات داده‌درینه‌پال تم خیزانه؟ بیکه‌وه بگو‌نجینین، یان هاوسه‌نگ بکرین؟ هه‌روه‌ها بر وانه: الحسینی، ده‌ستووس (صلة التکملة - ۱۱۶). له‌کاتیک دا، هه‌ندی سه‌رچاوه‌ی تر هه‌ن نسه‌بی تم) بنه‌ماله‌به (خیزانه) ده‌به‌نه‌وه سه‌ر به‌رمه‌کی به‌کان به‌ن نه‌وه‌ی ناوی کورد بینن، وه‌ک والیونیی، ذیل مرآة الزمان، ۴، ۱۹۴، الصندی، الوافی بالوفیات - زادکیری، مفتاح السعادة، ۲۵۶/۱، النعیمی، المدارس فی تاریخ المدارس ۹۲/۱، چه‌ندان تر «ده‌بیت نه‌وه بزاینن، که تم سه‌رچاوانه هاوچه‌رخ‌ی ابن خلکان نین، به‌په‌چه‌وانه‌ی سه‌رچاوه‌کان پیشووه»^(۳۷) ۵ - برده‌وه‌ی نسه‌بی «شمس‌الدین احمد» بو سه‌ر به‌رمه‌کی به‌کان، سه‌ره‌ای (خه‌له‌کان)، وه‌کوله‌مه‌وهر، به‌سه‌ری دان پهرین، هه‌ریه‌کی له «بروکلمان - میژووی ویژه‌ی عه‌ره‌ی ۴۹/۶»، یوسف الیاس سرکیس و، فه‌ره‌نگی چاپکراوه‌کان (معجم المطبوعات)، ۹۸/۱، رزکی، الاعلام، ۲۱۲/۱، به‌ن گفوتگو له نسه‌بی «شمس‌الدین احمد» دواون، وادپاره هه‌ر به‌وه قایل بوون، که نسه‌بی به‌رمه‌کی به‌کان تو‌مار بکه‌ن، په‌روونووس کوردن، له‌وه سه‌رچاوانه‌وه، که «شمس‌الدین احمد» خو‌ی نسه‌بی خو‌ی برده‌نه‌وه سه‌ر به‌رمه‌کی به‌کان.

۶ - ماموستا زبیر بلال، واده‌بیی، یان بلیسین وای بو‌ده‌چی (له کیشه‌ی ئیتیباب)، یان خو‌دانه‌پال به‌رمه‌کی به‌کان به نسه‌ب، جیاوازی بیکی گه‌وره‌ی هه‌به له‌نیوان نه‌وه سه‌رچاوانه‌دا، که شتیکیان ده‌یه‌ری ژبان و به سه‌ره‌سای (ابن خلکان و، تاک تاکه‌کان خیزانه‌کسی تو‌مار کردوه له پاشا ده‌بیژی: کیشه‌ی نسه‌ب و خو‌دانه‌پال به‌رمه‌کی به‌کان به‌مه‌سه‌له‌بیکی ئیتیباری روت داده‌نری، چونکه ابن خلکان له پاشا به‌ کوره‌کسی خو‌ی «موسی» گوته‌وه، نه‌وه خیله‌ی که تم به نسه‌ب ده‌چینه‌وه سه‌ری، خیلی کورده. نه‌وه خیله به‌ناوبانگه‌یه، که به «زرزازی یه» ناسراوه‌وه، به‌ن سی و دوو له‌لایه‌کسه‌وه نسه‌بی خو‌ی برده‌نه‌وه سه‌ر «کورده‌وه»، له‌لایکی دی په‌وه سه‌ر به‌رمه‌کی به‌کان [ابن خلکان لاپه‌ره ۱۹-۲۰]. ماموستا زبیر له گوته‌کسی راست و په‌وه‌ان پشتی به «د احسان عباس» به‌ستوه‌وه ناوی ماموستا محسن محمد حسین و دانسراوه‌کسی «هه‌ولیر له سه‌رده‌می شه‌تابه‌کی به‌کان» دا، پشت گوی خستوه.

شیواوی شیوه‌کان خو‌برده‌نه‌وه سه‌ر خه‌له‌کان و، به‌رمه‌ک به نسه‌ب، له‌وه دووتایی به خو‌به‌سته‌وه په‌ر په‌چره‌وه هاتنه‌کابه‌وه، که ره‌گه‌زو، په‌روباوه‌رو، زه‌مان و چی، ده‌وری خو‌ی تیدا گه‌راوه، چونکه له‌دوای نه‌واوکردن دانسراوه‌کسی «وفیات الاعیان»، له [۲۸ ی جه‌مادی ناخیری ۶۷۲ هه‌ه‌روه‌کوه له کورتایی به‌رگی شه‌شم لاپه‌ره (۲۵۵) دا، باسکراوه.]، تم دووتایی په‌له رووی خو‌به‌سته‌وه به «خلکان». یان «برمه‌ه‌وه»، رووی داوه، به تایه‌ن له‌دوا نه‌وه‌ی که له میسه‌روه په‌روبو شام و له‌وه‌ی خراوه‌ته‌وه سه‌ر نه‌رکه‌کسی (کاره‌کسی) پیشووی، دادوه‌ری دادوه‌ران (قاضی القضاة)، نه‌گینا له‌وه‌و به‌ر به هیچ جو‌ری ناوی نه‌وه نه‌هاتوه، که سه‌ر به «به‌رمه‌کی به‌کان» له رووی نسه‌به‌وه، هه‌تاله دانسراوه‌کسی دا، که له یحیی کوری خالدی کوری برمک (الترجمة ۷۷۷) و هه‌ر دوو کوره‌کسی جعفر (۱۲۹) و، الفضل (۵۰۰) ده‌دوی... ناوی شتی وه‌های نه‌هیناوه، که سه‌ر به به‌رمه‌کی به‌کان له رووی نسه‌به‌وه. به‌لام له‌دوای نه‌وه که‌وتنه‌هه‌ل خو‌یندن به نسه‌بی دووتایی دا (زداچی)، له سه‌ریکه‌وه سه‌روبووه له سه‌ر نه‌وه، که سه‌ر به خیلکی کوردی شافعی نه‌شعری موسلمانه له هه‌ولیر، وه له‌لایکی دی په‌وه، له‌دوا گری ژبان دا، داوای نه‌وه ده‌کات، که له رووی نسه‌به‌وه سه‌ر به‌وه بنه‌ماله به‌رمه‌کی به له‌ناوچوانه‌یه که عاوه‌ن به ناره‌زووی شیعه‌گه‌ری بوون.

خو‌به‌سته‌وه‌ی دووتایی، تازه‌کوره نه‌بووه له‌لای هه‌تا حه‌فتا‌کان سه‌ده‌ی حه‌وتقی هجری سبانه‌ده‌ی میلادی)، پیوستی به‌وه نه‌بووه، که خو‌ی به بنه‌ماله‌ی به‌رمه‌کی به له‌ناوچوه‌کانه‌وه هه‌لوسای، وه به هیچ ره‌نگی نه‌ی وسته‌وه به په‌ریژبان دا په‌روا- نه‌گه‌ر وانه‌بوایه، ده‌بوو میژوونووسی کون هه‌ولیری «ابن المستوفی» که له سالی ۶۳۵ هه‌ کوجی دوا‌ی کردوه، له دانسراوه‌کسی دا ناوی تم نسه‌به‌ی برده‌یه. جگه له‌مه ابن المستوفی، نه «عمر کوری خلکان» و، نه «الحسین کوری خلکان» به نسه‌ب برده‌نه‌وه سه‌ر به‌رمه‌کی به‌کان و نه‌لی یانداوه - وه‌کوله‌مه‌وهر گوتمان، چونکه خو‌به‌سته‌وه به نسه‌بی به‌رمه‌کی به‌کانه‌وه، له «شمس‌الدین احمد» وه بیستراوه‌وه کوره‌کسی «کمال‌الدین موسی» که له قاهره له‌دایک به‌وه [۱۱ ی صفری ۶۵۱ هه - ۴/۱۳/۱۲۵۳ م]، له ده‌م باوکی په‌وه نه‌مه‌ی گه‌راوه‌ته‌وه، چونکه باوکی «شمس‌الدین احمد» سالی ۶۵۰ هه له قاهره ژن هیناوه. نه‌وجا، نه‌گه‌ر کمال‌الدین موسی، وتبیی:

باوکم پنی راگه‌باندوه، که به ره‌سه‌ن ده‌چنه‌وه سه‌ر خیزانکی کوردو، هه‌م ده‌چنه‌وه سه‌ر به‌رمه‌کی به‌کان ده‌شیت گوی گرتنی کوره‌که له ناخاونتی ده‌ره‌ی دووتایی ره‌سه‌نیان (نسه‌بیان) له‌دوا ته‌مه‌ن (۱۱) سالی په‌وه بو‌ویت و، خیزانه‌کسی له شام گیرسانه‌وه و به‌ته‌واوی نیشه‌چی بو‌بوون و باوکی «داده‌وری دادوه‌ران» بو‌ویت، یاخوت له‌دوا نه‌وه‌ی که له دانای کتیی «وفیات الاعیان» ته‌مه هاتیه‌کابه‌وه، واته دووتایی

نماسب، نه‌مش نه‌وه ده‌گه‌یه‌ن، که خو‌به‌ستنه‌وه به‌نم‌سب
 به‌رمه‌کی‌یه‌کانه‌وه، دره‌نگه‌بیری ئی‌کراوه‌ته‌وه. . نه‌وه‌ی نه‌مه‌ده‌سه‌لینی،
 نه‌وه‌خه‌به‌ریه‌که محمد کوری شاکر الکتبی، دره‌بارهی ئیتیساب «قازی
 شمس‌الدین احمد بن خلکان، نووسیویه‌ن و، له‌لای سه‌روه‌ئی‌دواین.
 نه‌وه‌ش رووداوه‌کان ماوه‌ی هه‌فتاکان و سه‌ره‌تای هه‌شتاکان سه‌ده‌ی
 هه‌وته‌ی هیجری به (سیانزده‌ی میلادی). به‌لام ده‌توانری لیره‌دا هه‌ندی
 پرسیار به‌خه‌ریته به‌ریاس و لیکولینه‌وه بوچی ابن خلکان به‌ر له‌مه، داوای
 نه‌وه‌ی نه‌کر دووه؟ که به‌نم‌سب ده‌چینه‌وه سه‌ر به‌رمه‌کی‌یه‌کان؟ وه‌بوچی
 له‌داوای له‌ناو‌چوونی به‌رمه‌کی‌یه‌کان، نه‌م خو‌به‌ستنه‌وه‌یه‌ی به
 به‌رمه‌کی‌یه‌کانه‌وه له‌خه‌لکی شارده‌وه‌و دا‌ی پینا نه‌نا؟ بوچی به‌نم‌سب
 خو‌ی نه‌به‌سته‌وه به‌عه‌باسی‌یه‌کان و، عه‌له‌وی یه‌کان وه؟ یان به
 سه‌حابه‌کان‌دی‌یه‌وه؟ نه‌م پرسیارانه‌ ره‌وان و پیوستیان به
 روونکرده‌وه‌یه، به‌لام له‌به‌ر که‌م کان، ناسچارین به‌کورتق
 ئی‌یان بدوین . .

هوی دواکه‌وتی خو‌به‌ستنه‌وه‌ل‌ر و ری نه‌سه‌به‌وه به‌به‌رمه‌کی‌یه‌کانه‌وه -
 به‌ینی بو‌چوونی ئیمه، چونکه له‌و سه‌ده‌مه‌دا، پیوستی به‌شانازی کردن
 نه‌بووه به‌نه‌ژداده‌یکه‌وه، که له‌به‌ره‌ت دا، نه‌مان خو‌یان پایه‌به‌رزو،
 ناودار بوون، له‌ناوه‌نده زانستی و ئایینی یه‌کان‌دا، سه‌ریان هه‌ل‌داوه‌و
 گه‌شه‌یان کردووه بوونه‌ته شوهره‌سواری مه‌یدان زانستی و ئاین، وه‌ک:
 هه‌ولیر، حه‌له‌ب، موسل، دیمه‌تقو نه‌سه‌که‌نده‌ریه‌و قاهره. وه‌له‌م
 شوینانه‌دا، هم‌خویندووینانه‌و، هم‌ده‌ریان گوتوته‌وه. . له‌م
 ناوه‌ندانه‌دا، که‌سایه‌ن س‌روف به‌خاکه‌کی و په‌گه‌زه‌کی و پایه‌ی
 خه‌زانه‌کی و چینه‌کی نایبون، به‌لکو به‌کار و کرده‌وه‌کی، به
 زانسته‌کی، به‌چاکه‌و چاکه‌خوازی یه‌که‌ی، به‌خوایه‌رسی یه‌که‌ی
 ده‌یون و هه‌لی ده‌سه‌نگین. . هه‌نده بو‌نه‌وه سه‌رده به‌س بووه، که له
 نه‌ته‌وه‌ییکی ره‌سه‌ن و خه‌زانیکی شرع زان بووه، به‌چه‌ندان زانای
 هه‌ژاو، به‌هه‌ژو، پایه‌به‌رزو، ماموستاو، دادوهریان ئی‌هه‌ل‌که‌وتووه‌و،
 له‌سه‌ری‌وشوینی نه‌وان رویشتووه‌و، زانستی و پیاوه‌ن و پایه‌به‌زی و
 ره‌وشت جوان، نه‌وانیان قوستوته‌وه:

كُنْ أَبْنِ مِنْ شَيْئٍ وَ اَكْتَسِبْ أَدْبَا
 يُغْنِيكَ مَحْمُودٌ عَنِ النَّسَبِ
 إِنَّ الْفَقِيَّ مَنْ يَقُولُ هَذَا
 وَلَيْسَ مِنْ يَقُولِ كَأَنَّ أَبِي

ابن خلکان، نه‌گه‌ر به‌رده‌وام بوایه له‌سه‌ر ریازی ده‌رزگوتنه‌وه‌و
 فتوادان و، گفتوگوو، پاریزگاری خو‌ی له‌ناوه‌ندی شرع‌زانه‌کان و،
 که له‌زاناکان دا، بکرده‌یه، هه‌نده‌ی ده‌بووه پایه‌به‌رزو، جی ریز
 ئی‌گرتن و نه‌وازشت، سه‌باره‌ت به‌وخه‌تانه‌ی که خو‌ی و هه‌ندی له

هاوری دلسوزه‌کانی له‌کوری زانین و ئاین و ده‌رزگوتنه‌وه‌و فتوادان دا
 پیشکەش به‌ناوه‌نده زانستی و ئایینی یه‌کان کردووه.

ابن خلکان، له‌خه‌زانیکی هه‌ولیری کوردی به‌دین و ده‌روون پاک
 که‌وتوته‌وه نه‌رو به‌ره‌که‌ن نه‌م پیاوه‌ عه‌راقه‌وه، گه‌یشتوته‌ حه‌له‌ب و، دیمشق
 له‌شام و به‌عه‌له‌به‌ک له‌لوبنان و نه‌سه‌که‌نده‌ریه‌و قاهره‌و فیوم له‌میسری
 نه‌بوو یه‌کان دا. به‌لام هه‌ر روزه‌خوکی خو‌ی هه‌یه‌و، هه‌ر زه‌مانه‌کاری
 خو‌ی ده‌کات شمس‌الدین احمد پیوستی به‌شتی هه‌بوو، که مه‌رکه‌زی
 وه‌زیقی به‌هه‌یز بکات، بن‌گومان هه‌ستی به‌و جیاوازی یه‌ده‌کرد، له‌نیوان
 نه‌وه‌ی که له‌ری شرع زانین و زانباری یه‌وه، به‌چه‌نگی که‌وتووه، له‌ته‌ک
 پیوستی یه‌کان زان دا، که له‌ناوه‌نده حکومی یه‌کان دا گه‌ره‌گی بوو. .
 وادیه‌اره خو‌نزیک خه‌ستنه‌وه له‌پساوه‌گه‌وره‌کان و ده‌سه‌لاتداره‌کان
 حکومه‌ت بوونه‌خولیاو، ناچاری کرد، که خو‌ی واده‌رخات، به‌نم‌سب
 ده‌چینه‌وه سه‌ر به‌رمه‌کی‌یه‌کان و، گویی به‌پایه‌و جی خه‌زانه‌کی خو‌ی
 نه‌دا، که له‌کوری زانباری و ئایینی دا، گه‌یشتوته‌ ج پایه‌به‌ک، که خو‌ی
 یه‌کی بوو، له‌و ناودارانه‌ی به‌ماله‌که‌ی. . (۳۷)

۱ - باوکی: «ناوی بهاء‌الدین أبو‌عبدالله بن ابراهیم بن ابوبکر بن خلکان»
 بوو، [ت. شعبان ۱۶۱۰هـ = ۱۲۱۳م]. به‌ه‌وای زانین و خویندن دا
 چه‌ند شاری گه‌راوه‌و، پایه‌ییکی به‌ری له‌فتوادان دا وه‌رگرتووه‌و، بوته
 ماموستا له‌قوتابخانه‌ی (المظفریة) له‌هه‌ولیر.

۲ - مامی: «ناوی نجم‌الدین أبو‌حفص عمر بن ابراهیم بن ابی‌بکر بن
 خلکان، یوه. . . [ت. رهمه‌زان ۶۰۹هـ = ۱۲۱۲م]. نه‌میش وه‌کو
 براکه‌ی. که له‌مه‌وه‌ر ناومان هه‌نا، به‌چه‌ندان ولات گه‌راوه‌به‌دوای زانین و
 زانباری دا له‌پاشاکراوه به‌ماموستا له‌قوتابخانه‌ی «المجاهدیه» له‌هه‌ولیر،
 هه‌ناکوچی دوایی کردووه.

۳ - مامه‌که‌ی‌دی: «ناوی رکن‌الدین أبو‌یحیی‌الحسین بن ابراهیم»
 [ت ۶۲۳هـ = ۱۲۲۶م] نه‌میش وه‌ک دوو براکه‌ی تری سه‌رگه‌رمی
 خویندن و زانین و شرع بووه، له‌پاشاله هه‌ولیر گه‌راوه‌ته‌وه‌و، ده‌ری
 له‌چه‌ند قوتابخانه‌به‌ک‌دا، گوتوته‌وه، هه‌ناکوچی دوایی کردووه‌و، له
 شاری هه‌ولیر نێژراوه.

۴ - کوری مامی: «ناوی طهیر‌الدین الجنید کوری
 عیسی کوری ابراهیم. . . بن خلکان» [له‌شاری
 هه‌ولیر ۵۹۳هـ - ۱۱۹۷م له‌دایک‌بووه، له‌دیمشق
 کوچی دوایی کردووه‌و هه‌ر له‌ویش نێژراوه،
 ۶۶۵هـ - ۱۲۶۷م]. یه‌کی بووه له‌پساوانی
 فه‌رمایشت زان (حدیث).

۵ - کوری مامی: «ناوی ابوبکر شیل کوری الجنید کوری ابراهیم
 کوری خلکان» [۵۷۶هـ، ۱۱۸۰م له‌هه‌ولیر له‌دایک بووه‌و سالی

۶۵۳ هـ، ۱۲۵۵ م له نه خیم له صعیدی میسر، کوچی دوايي کردووه].
دهرزی فرمایشت (حدیث) و شهرعی خوندهوه له پاشا بووه به دادوهر
(قاضی) له شاری (نه خیم) له صعیدی میسر).

۶ - کورې مامی : نساوی «أحمد کورې عبد الرحمن کورې
ابراهیم . . بن خلکان» ۵. (۳۹)

۷ - پراکه ی : ناوی «بهاء الدین ابو عبد الله کورې محمد کورې
ابراهیم . . بن خلکان» ۵، (۳۹) [له سالی ۶۰۶ هـ = ۱۲۰۶ م له هه ولیر له
دایک بووهو، له سالی ۶۸۳ هـ = ۱۲۸۴ م له به عله بهک نه مری خوی
کردووهو، به کیک بووه، له و پیاوانه ی که له فرمایشی بی غم بهردا
(حدیث نبوی) شاره زابوون، له شاری « به عله بهک هی سر به لوبنان بوته
قازی (داده وهر)] . هک بر وکلیمان (۵۵/۶) ده بیژی کتبی «التاریخ الاکبر
فی طبقات العلماء وأخبارهم» هی تم زاته به .

۸ - کور هه کی : «کمال الدین ابو الفتح موسی کورې خلکان» ۵، له
قاهیره له روزی «یانزده ی سه فهری سالی ۶۵۱ = ۱۳۵۴/۱۳ م»
له دایک بووه . ده سی داووته شهرع خونیدن هه تا بوته شهرع زان و
کتیبه کی باوکی «وفیات الاعیان» هی به ناوی
«المختاره وه کورت کردوته وه»^(۴۰)، به لام قوتا بخانه کان هه ولیر، له
سهرده سی تم که له زانایانه دا، نه مانه بوون :

۱- ألعقلية

ب- القلعة

ج- المجاهدية

خونیدنیش له م قوتا بخانه دا، له سهر ریره ی فیهی شافعی بووه .

د - المظفرية . خونیدنیش له م قوتا بخانه به دا، له سهر ریره ی فیهی
شافعی و حنه فی بووه .

پیر وراو دهنگ دانوه :

له ناو نه و (۸۲۶) گورین (ترجمه به دا)، به شیوه ییکی شاکرا،
داتر وه کی «شمس الدین احمد کورې خلکان»، «وفیات الاعیان» دیاره و،
به رفر اوان و ره های و بیر تیژی و پروونکی نه وی پیوه دیاره . هه راوی
بیر وکه و تاره زووی ویزه ی و لیکولینه وه و پند اچوونه وه ی هه
هونه ریک، کاریکی روون کردوته سهر فره وان ناسوی زانین و زانیاری
ابن خلکان . له گه ل تم هه موو ژیرینی و رووناکبیری به ی دا،
نه ی توانیوه هه ر که به پیوه ندی و توویژی نیوان دامه زانندی ماددی کاره

پنجه وانی به کان بگات چونکه له هوبه کان نابووری و کومه لایه ی
کومه لگای نه کولیه ته وه که کار ده کاته سهر باری سیاسی و نابوری و
باوری و هونه ری، که هه موویان بیکراو، به کسه ر کسارده که نه سهر
بیر و باوه رده کان، وه ک په یدا بوونیان و، ده ر که و نیان و گورانیان گهرچی
ناوری له و هوزکارانه و گرنگیان نه داو ته وه، به لام له گه ل نه وه ش دا
توانیوه ی نه هندی لایه نه جیاو زه کان چالاکی به کان بخانه پروو .
هه رچه نه هه موو هیژی خوی خستو ته سهر لایه نه کان هونه ری ویزه ی، به
تایبته (هه لیه ست)، وه له هه مووش زیاتر باهخی به چالاکی ژیا ننامه
داوه، نه و ژیا ننامه ی که له داتر اوه کی داتوماری کردوون .

به رزترین کاری که له ژیان و له سهر هان که سان، واته ژیا ننامه یان
دهدوی، نه وه نیبینه ده کریت که زور باهخی به دارشتی ره وانیبیزی داوه و
ویستویه تی به جوان زه بی بکات، نه مهش هه ر سهر که و تن و ژیرینی و
رووناکبیری و سفت دارشتی بیره کان ناخاته پروو، به لکوزه وق و چیژی
ویزه ی به رزو، هه ل بژاردن ده فی جوان و به سوودو گونجاو، ده ست و
په نجه ره نگینه که شی ده خاته روو . . دیاره نه مهش له نه نجامی نه وه وه
هاتووه، که باهخیکی فره و، شاوریکی مه زن هه بووه له ویزه دا، به
نسبته به شه کان تری زانیاری به وه (معرفه وه) . نه مهش به راستی و
روون له بیر و رای نه و زانواو توویزه رانانه دا ده رده که ونی، که له م زاناه یزایه
دواون . . توویزه ره وه ی «وفیات الاعیان» ماموستا محمد محی الدین
عبد الحمید له م باره یه وه ده نووسی و ده تی : [نه وانه ی ده رباره ی ژیان و
ژیا ننامه ی ابن خلکان نووسیویانه، هه ر نه وه به که «تاج الدین الفزازی»
ده رباره ی نووسیوه گوتویه تی : ابن خلکان وینه ی قه شهنگی نه ده ی و
منطق ره وان و، لیشاوی فزل و هونه رو، خوراگری و، نه به زی و،
دل وده روون پاکی له خوی دا کوکر دوته وه . .] «ذهب» یش ده بیبزی :
«ابن خلکان، مه زه ب زان بوو، پیاویکی ثبام و خاوه ن فزل بوو،
فتواکان به پیرو راست بوو، گهش بین و، میشک کراوه بوو، له زمان
عه ره ی دا اشاره زاو بینا بوو، زاناییکی مه زن و هیژا و لیه اتوو بوو، له ویزه و
هه لیه ست دا . زور زان و چاو کراوه بوو، له موزا که رده دا، به ریزو
خوش بیژ بوو، که له پیاو بوو، به خشنده و سوارچاک و، شایسته ی
نه وازشتو ریزی گرتن بوو له ناو کومه لدا»^(۴۱) وه یوسف نه لیان
سرکیش، ده رباره ی تم پیاره ده بیبزی زاناییکی لیه اتوو و هه لکه توو بوو
روشنیرو، کارمه ند بوو له ویزه دا شاره زاو بینا بوو، خاوه ن به کتبی
«الوفیات» ۵، که به باشترین کتیب داده نری له هونه ردا و له ویزه ش دا
شاسواری بوو، خوی . . «خیر الدین الزرنگی» یش ده رباره ی، نه مه ی
نووسیوه : «میژ و نووسیکی به به لگه و تاودار بووه، نه دیبکی به به ره و،
خاوه ن به کتبی (أبناء أبناء الزمان) بووه، که له چاپخراوه وه ناوی تر کتبی
وه رگبر او، واته ترجمه کراو داده نری، له هه موو کتبی په سه ندتره له
رووی زه بتو حوکه کان به وه) . . (۴۱)

کارل پروکلمان پنجمی پوئمه وراکشاهه، که ابن خلکان، چه کامه
 قه سیدمی وههای هدی له روهی چاک بیژی و ناوه و که ناوه ندی به^(۱۱)
 ابن خلکان وه نه بیته همر میژ و نووسیکی به رفراوان و زورزان
 بو بیته ناگای له هه لوئستی توندروه کان له دانراوه فهلسه فییه کان و
 مه نیتیزانه کان و ریروه په رسته کان (الفلاة) نه بو بیته همر وه ناگای له وه
 نه بو بیته که دستاوده ست کردن و خویندنه وهی تم بهر هه مانه، هه ره شه پان
 له سه ره ناییت کهس توخنیان بکه وی . بو تمه مر ووداوی نزیک به زمان
 ابن خلکان ده گبیره وه، که هاو چهره کانی و هاوری په کمه (ابن
 الاثیر)، ده پانزانی . تم رو وداو هه ده باره ی نه وهی شیخ عبدالقادر
 گه یلان به :

زانی حنبلی گیای، ابو منصور عبدالسلام کوری عبدالوهاب کوری
 عبدالقادر الگیلان [۵۴۸هـ / ۱۱۵۴م - ۶۱۱هـ / ۱۲۱۴] تووشی
 نه هامت و ماندوت و سر کو تانه وه و خراپترین سزاهات همر له به نه وهی
 هه ندی نامیلکه ی فه یله سو فکان رو و نووس کرد بو و له کتیخانه که ی
 خویدا پاراستیون، کتیبه کانی ناو کتیخانه که به ناشکراو، به به چاوی
 خه لیفه وه سو تیران و - له دوا نه وهی که خوی دانی به ودا نا، که کتیبه
 فه یله سو فکان ره نووس کرد وه له لای خوی پاراستون، هه مو وزاناکان
 له نه نیت (جامع الخلفاء) وه کو کرانه وه سزای به ندی کردن له
 به ندیخانه ی «واسط»^(۱۲) هی به سه ردا درا .

علی کوری ابی الکریم محمد کوری عبدالکریم [۵۵۵هـ / ۱۱۶۰م -
 ۶۳۰هـ / ۱۲۳۳م] له دانراوه که دا «الکامل فی التاریخ» ده گبیره وه وه
 ده بیژی «ابن خلکان» کتیبه «العامل» هی خویندنه وه لئی ناگادار بو وه .
 وه «عبد السلام» له چند پونه به لدا (سوناسه به تیکدا) ده گبیره وه وه
 ده بیژی «ابن خلکان»، باهخی به ریروه ی فهلسه فی داوه . کتیبه کانی
 له پیش مردن دا، به چند سالی لئی وه ریگراون، چونکه کاری «کفری»
 تیدا وه، شتی تری یی نه نجام ده دوت، له پاشا کتیبه کانی هه موویان به
 ناشکراو به به چاوه وه سو تیران .

ته گهر ابن خلکان، ناگاداری نه وه بو وه، که تم کاری نه وه قه ده هه یه و،
 هه ره شه ی له سه ره، بوچی گوئی به وه هه ره شه قه ده گه کرده نه داوه وه،
 له سه ر شتی وه هار ویشته وه؟ دیاره هه روا به ناسان وه رامیکمان ده ستگیر
 ناییت، که جی ره زامه ندی دوستو دوژمن بیت .

ابن خلکان، خوی نه وه نیتی یانه ی نه خستوته روویان رووی
 نه کرد وه ته وه، که پالیان پیوه ناوه بکه وینه شوین تم رییه وه
 هه لی بیژی . که واته : ده بیته به لیکوئینه وه و چوونه بنج و بناوان بارو
 دوخه که وه، بو نه وه ی بکه یته وه رامیک، که هه ی نه بیته له راستی و واقعه وه
 نزیک بیت . وادیاره، که که وتوته دوا ی تم ریگایه و شیوازی نووسینی
 هاوسه نگه، له نیوان دوو دهسته ی دژ به په کتر له بیرو، بوچوونو کارو
 بهر هم دا، بهی . نه وه ی گوئی داته نه کو سپه هه ره شانه ی که خرابوونه

سه ربئی، ده بیته پالنه ریکی دوورتر، نادیارتر، گو شادی خستیته سه ر،
 بو نه وه ی نه ور ی یه بگریته به ر . . بن گومان نه و بیرو کانه ی که پالنه ره کان
 ده گبیره وه، سه ر ناره زوی خوی رووت، په یه ونه ی به دوستانه ی و
 ناره زو وه کانی یه وه هه به له ته که نه ده بدا، ته گینا ته وانه ی که پیوست نه بو و،
 ناویان بیجی، تمها به وه رازی نه ده بو و، که کانی له ته رجومه ی حالیان
 ده دوی، هه ره بهر هه مه ویزه ی په کانیان بیجیته وه، به لکو ده بو و له هونه ره
 جورا وچوه کان و نه و چالاکی یه بیرو یانه یان بدوا یه، که له ژبانیان دا،
 سه رگرمی بوون و به کاریان هیناوه . که چی هه ندیکیان به ته واری و
 بهریز و شانازی یه وه لزیان دواوه، وه که به سه ره اتی ابن سینا [وفیات،
 ۴۱۹/۱ - ۴۲۴ و ته رجومه ی ره نووس [۱۸۲] و، فارابی
 [۲۳۹-۲۴۳] و، ته رجومه ی [۶۷۷] و، [کمال الدین موسی کوری یونس
 [شهرع زان، ۴۰۱-۴۹۶] و، ته رجومه ی [۷۱۸] و، [سالم شاعیر،
 که به «خاسره» ناسراوه، چونکه [قورانیکی فر وشتو وه به پاره که ی
 ته مورینه کی کرسیوه، ۹۵/۲-۹۷] و، ته رجومه ی ۲۳۹ که
 داوین بیس بو وه، ابی نواس [۳۷۳-۳۷۷] ته رجومه ی [۱۶۱] و، ابی علی
 الحسین کوری الضحاک - ی داوین بیس [۴۲۴-۴۲۶] و، ته رجومه ی
 [۱۸۳] و، گه لیکه دی . .

چی وای له م پیاهه شهرع زان و میژ و نووس و به توانایه کرد وه که تم
 ریگه بر له مه ترسی و هه ره شه یه بگریته بهر و سل له کهس نه کانه وه؟ نایا
 تووشی نه سازی ییکی بیرو و گیان بو وه و کاری ق کرد وه و هه ژانده ی نه ی؟
 چونکه بهشی هه ره زوری و لاتی نیلامی که و ته بهر لیشاوی مه غوله کان و،
 خاجه مه مسیحیه کان و، به ته ره نه زبیره که ی کومه لنگای عه ره ی که و ته
 هه ره س هینان و هزر و ژبیری له سه ده گه شاره کان عه بایی په کم و
 دووم دا، دایه کورق و دواکونن، بن گومان تم رو ودا وانه کاری کردوته
 سه ر فیکرو ژبان و «ابن خلکان» یه وه رو ونا کیری تووشی
 بهر بهر کان له هزر و گیان داو، دارووخان له دلوه دروون دا بو بو و . .
 تووشی پشتنه به ستن به کومه لگاکه ی بو بو و، تم کومه لگایه ی که
 سه ره نای هه ره س هینانه که ی دیوه و ناگاداری نه وه بو وه چون نه و
 دارووخانده، بهشی هه ره زوری به ته ره کان هه لته کاند بو و، بنچینه
 به رفروانه که ی هه ژانده بو و، ناو میدی بانی ره شی به سه ردا کیشا بو و،
 ره شی و گومان شیرازه ی هه ستون گه پشتی شیوانده بو و، چاکه و خراپه
 ناویته به یه کتر بوون، ده سه لاتی مه غول له ناوچه رگه ی عه ره ی نیلامی دا
 بنجی دا کوتا بو و، بو شایی سیاسی هاته دی و بو وه مایه ی رو ووخاندن
 خه لافه ق عه بایی نیلامی، به غداد که و ته ژیر دهستی ته ره ره کان [۶۵۶هـ
 / ۱۲۵۸م]، له دوا ده ست کردن به نووسینی کتیبه «وفیات الاعیان» به دوو
 سال، نه میره کان نه یی له میسر و شام بهر بوونه ویزه ی په کتری و عمل ملان
 له ناوخویان دا ۴۶ په لاماری فه ره نجه صه لیبی په کان به ره وده واپه و
 [هه لته کانیان هه تا سالان نیوان ۱۰۹۱ - ۱۲۹۱هـ بو سه ر ولاتانی نیلام

بهردهوام بوو].

ابن خلکان - هر وه کو گوتمان، هیچ شتیکی دربارهی تهو بهستی و تازاری که له میشک و سنگی دا بوو، ندرکاندووه. چ جای تهوی به چای خوی دهی بیی و ده بیست و ناگاداری تهو کاره ساتانه بوو، که له سردهمی تهواد، روویان ده داو، تهو خوی تیانداده ژیا، وه دهی دیت چون روزله کانی کومه لگاکهی تووشی به ده ختی و سه رلی شیوان و تیکشکاندن و خو خوری بوون. وه لهو شوینه وارانهی که لهو تووشی هاتیوو به ده شتی یه وه دهی نالاند، پچر پچری ناو خویی بوو، بهر انبهر تهو هموو رووداوانه، به تایه تی تهوانهی که تووشی خوی هاتیون و به بهر چاوه وه بوون، هر وه کو لهو نومایشه هاوسه ننگه دا، رهنگی داوه ته وه، که له که سان جیاجیا له ته رجومه کاند، واته له ژیان نامه کانیاندا هه ندیکی که میان نه بیست، ناوی تهو کاره ساتانه له نووسینه وه یاندا، کاری ته نه کردون [الحلاج، ۱/ ۴۰۵ - ۴۱۹ ته رجومه ی ۱۸۱ و، سه روردی، ۳۱۲/۵ - ۳۱۷، ته رجومه ی ۷۸۴]... بو وینه؛ دربارهی هر به کیکیان چ ستایش و، چ توانجیکیان له بهر بوون لیانداوه. هر وه ها له وانهش دواوه، که ناوه نیانان قدهغه بووه له وانهش دواوه که، پیانچاک بوون هر وه کو بهک، چون له رووی هزری نه له سه قو منطقی زان یه وه پایه خی پیداون، وه هاش تاوان زه ندیقی (زهنده قه) ی ده دایه پال هه ندیکیان، وهک الرواندی [۱/ ۷۸-۹، ته رجومه ی ۳۴] و ناوه نیان بهر هسه کانی (الحلماء الماجنین)، تهوانهی که له مهو بهر لئی یان دواوین، له لاییکی دی یه وه له مناقب و کرامات و بره کات و معجزات زاناکان و له خواتر سهکان و تهولیاکان دواوه.

شیواز و بهر په رچ دانوه

شمس الدین احمد، له نووسینی «ناوه دا بو هاسانی شوین شیوازی هر هه ننگه که وتوو له دانان و به سه رهاق (ترجمه) ی که سان دا، هر وه کو خوی ده بیژی یه لام به باشی تهو کارهی ته نجام نه داوه به سه ر ته وای ناوه کان دا به لکو به سه ر یه کم (ناو) دا ته بیقی ده کردو بهس، هر وه ها ژیان نامه ی خوله فاکان و سه حابه کان و شوینکه وتوو کان نه خستونه ته ریزه وه به بیانوی ته وه وه که ته مان ناسراو و به ناویانگن له نیو خه لکی دا. هر وه ها میژووی وه فاق تهوانهی نه نووسیوه، که نهی ژانیوه، له بهر ته وه ناوانی دانراوه که ی ابن خلکان، هر وه کو خوی ده تی به کامل و فیات الاعیان و انباء ابناء الزمان» چونکه هه ندیکی به گواسته وه، یان بیستن، یان به دین سه لاندووه وه سه قامگیری کردون. ابن خلکان خوی دربارهی تهو شیوازی که له ژیان نامه کاند (ترجم) به کاری هیناوه، ده بیژی، «ریز کردن ناوه کانم له سه ر شیوه ی پسته کانی هر هه ننگه یی چاکتر و ناسانتر بووه، وهک له وهی به بیی سال ریز یان بکم، له بهر ته وه ناچار مام، واز له شیوازی سال به نیم و شیوازی پیت به کار به نیم. تهو یان پیش بخم که یه کم ناوی به هه مزه (ه) ده شتی

بی کردووه، له پاشا دووهم بیی ناوه که ته گر هه مزه بیست، یان له هه مزه وه نزیک بیست، یاشتره له واتی تر، بویه ناوی (ابراهیم) م، پیش ناوی (احمد) خست، چونکه بیی (ب) له هه مزه وه نزیکتره، وهک له بیی (ح) هر وه هاش تهوان ترم ریز کرد، هه تا به هاسانی یی به دهسته وه بدوز رینه وه، هر چی له کاره دا هه ندی پیش و پاش دربارهی «سه ده» رووده داو رهنگه هه ندی ره گز بینه کایه وه، له گه ل په لندی دا هاو ره گز نه بن به لام بهر ژوه ندی کاره که پیوستی بهمه هه یه...»^(۱۸)

ماموستا محمد محی الدین، تویره وهی کتیبه که، هه ندی تیپی خوی سه باره ت بهم شیوازه در بر یه وه ده تی تهو ری یه، واته تهو شیوازی که له ریز کردن ناوه کان دا، په یه وهی کردووه، له نگی یه کی تی دایه، چونکه به شی زوری کالیاره کان (ته عیان کان) خه لکی به ناوی خویانه وه یانانسان به لکو به «ناز ناوه» و «کونیه کانیان» وه، ده ناسرین، زور کم له خه لکی ده زانن، که ناوی - صلاح الدین «یوسف» وه، ناوی سیف الدوله الحمدانی (علی) یه و ناوی ابی دلامه ی بو یز، (زند کوری جون) ه. له بهر ته وه پیوستی یه وه ده کرد، که به سقی (فصل ی)، له کتیبه که ی ته رخان بکات بو نووسینه وه نو مارت کردن «ناز ناوه کان» هر وه ها ره غه تی تهوشی لی ده گری که خوی به زنجیره ی زمه تی یه وه ته به ستووه...

د. بشار عواد معروف - پیش پایه خی به تیپی یه کانی ماموستا محمد محی الدین داوه، که کانی ره خته له شیوازی ابن خلکان ده گری و ده بیژی: له ریز کردن ناوه کان داو ردین نه بووه، چونکه هر به وه رگرتی بیی یه کم و دووه می ناوی یه کم دهسته بهر دار بووه، واته وازی هیناوه ته مده شی به وردی به سه ر ناوی لیکدراودا (مرکب) دا، وهک عبدالله، عبدالرحمن، عبدالواحد. ته نجام نه داوه، واته: نهی خستونه ته بهر یاری تهو ده ستوره ی خوی هر وه ها پایه خی به زاناکان نه داوه ناگاداری ته مهن و کانی کوچ کردن یان نه بووه، هر چه ند ناودار و به ناو بانگیش بووین»^(۱۹) به لام روونکردنه وه شوینکه ده وهی «ابن خلکان» خوی دربارهی ناوانه نیان خوله فاکان و سه حابه کان و شوینکه وتوو کان، له گوته بیکی دا، ده بیژی: «له کور ته بهک دا، ناوی هیچ یه کی له سه حابه کانم نه هیناوه - سه لوی خویان له سه رین، هر وه ها ناوی شوینکه وتوو کانیشم نه هیناوه، مه گر دهسته بیکی کم، که که سان و جه ماور پیوستی به ته حوال و کسار و باریان بووین... هر وه ها خوله فاکانیش: (ناوی که سیانم نه هیناوه، چونکه کتیب و ژیان نامه ی فره هه ن لهم بواره دا، به لام ناوی هه ندی ده سته ی بهر یز و پایه بهر زم هیناوه تهوانهی خوم دیومن و له خودی خویانه وه شتم و هر گرتووه، یان تهوانهی که هاوکاتی من بوون و نه م دیون، هه تاله پاشه ر ژدا خه لکی ناگاداری حال و ژیان و به سه ر هاتیان بیست...»^(۲۰) فراز روز تال - پیش ته علیکی له سه ر ابن خلکان هه یه، له سه ر ته وهی ناوی خوله فاکان نه هیناوه - له سهو بهر گوتمان، نهی دا ده بیژی: نه سازی - تناقض بهو گوترا وانه وه دپاره، که

ابن خلکان خوی و تویهتی و هه نوو که خستمانه بهر چاو، وه ده توانین به وه لیکي بدهینه وه، که ابن خلکان ناوی نهو خوله فایاتنه ی هیناوه، که له «ته ده ب» دا، بالآدهست و ناودار بوون، وه ک ابن المعتز^(۱).

وادباره، ابن خلکان دائراوه که ی تایهت نه بووه به پاشاو میره کان و شالیاره کان و بویره کان، به لکو نه وانه ی هه موو قوستوتنه وه، که له ناو خد لکی دا ناودارو، ناسراو بوون و توانیوه تی به هاسان زینانمه و روزی له دایک بوون و کوچکر دنیان و چنگه بکه وی و روی چاکه ی هه کسه ی وه بگری و له به خشنده ی، یا لیهاتوو ی، یا خوشییز ی، یا هونراوه، یا هه نوو سراویکی نه وی دهست بکه وتایه، دهست به جی ده ی قوسته وه تو ماری ده کرد. ابن خلکان وه نه بیته هه له سه ر ته نیا شیوازی کاره که ی خوی له زیان دا نه انجام بدایه و بیوا به ته مایه ی بیزاری وه رس بوون له به ره م هینان دا، نه. شیوازی جیا جیای بو نه مه به سه گرتوته بهر، هه تا لایه ره کان کتیه که ی خوی یی ده وله مه ندو به پیز بکات. . . .^(۲) به مه توانیوه تی زور شت لیک بداته وه و شیان بکاته وه، هه لیان سه نگی و به ره چی نه وانه ی یی بداته وه، که تیر و توانجیان ده گرته کاره نه ده ی به زوره کان

شانازی کردن به ولاته که ی و نه ته که یه وه :

به شیوه یکی ناشکراو، یی پیچ و په نا له «وفیات الاعیان» دا دیار و به بهر چاوه وه، که ابن خلکان شانازی به روله کان شاری هه ولیره وه ده کات، نه وانه ی که له بهر ته دا هه له شو شاره دا نیشه جی بوون و، نه وانه ی که بو سه رده می بوویان تی کردوه و نه ی دا جیگیر بوون، یان نه میوانانه ی که بو خویندن، یان ده ر زگوتنه وه، یان بو هه مه به ستیکی دی، هاتوونه ته نه شو. . . . نهو، واته ابن خلکان ناویان ده هینی و له گه لی بو نه دا، دهستی ریزیان بو در یز ده کات، گه رچی زینانمه ی تایه تیشیان نه بوو بیته، نهو لیره دا هه ندیکیان بو وینه ده هینینه وه :

۱- له ته رجومه ی «ابن نؤاس»، ره نووس ۱۶۲ [وفیات الاعیان ۱/۳۷۳ - ۳۷۷] دا، که ناوی به کئی له کورگه لان شاره که ی ده هینی، تی دا ده بیژی :
«نه م دیره هه لیه سه ته - مه به سقی هه لیه سه تی ابی نؤاس»، نهو به سه ره هاتم ده هینینه وه بیاد، که له گه لی به کئی له دو سه ته کانم دا، - جمال الدین محمود کوری عبداللهی عولیری، ته دبی به نر خو سه ره رز، له پیشه دانسان ناوازو شقی تر دا بالآده سه یو - رووی دا. . . جمال الدین روزی بو سه ر دانی ته نه وه، حه کمی خوشه ویست له قاهره ی، بار یز راو، له هه ندی مانگی سالی (۶۴۵) داو، بو ماوه ی یکه سه عات له لام دانسته. . . هته^(۳).

۲- له ته رجومه ی «ابن المحاسن یوسف کوری رافع. . . کوری شداد، ره نووس ۸۱۳ [وفیات الاعیان ۶/۸۱ - ۹۱]، واهاتوه، که پیری کوله ی کوتاوه و ته منی به ره زوور هه ل تشاوه، جموجرئی^(۴) لایه لایه ی، بوی نه کراوه، ده رزه کان له بهر بکاتو به جوان بیان کراوه، گه بهر نه وه

به لام شانازی کردن به نه ته وایه تی خوی وه، که کورده، لهو شوینانه دا به جوان ده رده که وی که ناوی هه ر که سی ده هینی سه ر به نه ته وایه تی کورد بیت. . . به یی گوی دانه شوینی دانیشن و کارکردن نهو که سه، نهو جا به زینانمه ییکی تایه تی، یان به شو ییکی لایه لایه ناویان به یی. . . خوی له زور شوین دا، به راشکاو ی نه وه ی گوتوه، که سه ر به نه ته وه ی کورده وه له شوینی له دایک بوون و سه ره هل دان و چالاک ی و گه شه و پایه ی خوی دواوه. هه ر شهش بهر گه که ی «وفیات الاعیان» گه واهن که نه م پیاوه شانازی به نه ته وایه تی خوی وه کردوه، بو وینه، که له «ابن عمرو عثمان کوری عبدالرحمن کوری موسی کوری ابی النصری کورده ی شاره زووری ده دوی که، به ابن الصلاح الشرخان ناسراوه ناو ناوی «تقی الدین» بووه شرع زانیکی شافعی بووه [ته رجومه ی ۳۸۴ و فیات ۲/۴۰۸ - ۴۱۰] نه م پیاوه، یه کئی بووه له پیاوه گه ره پایه به رزه کان سه رده می خوی، له لیکداته وه ی تایات و فه رمایشت و شرع زانین و، زانینی ناوی پیاوه مه زنه کان، نه وانه ی که په یوه ندی یان به زانستی فه رمایشت و گواسته وه ی زمانه وه هه ی، هه و به شی له چه ندین هه نه ردا کردوه. فتواکان یه کاویک بووه، واته جی ره غه وه هل وه شاننده وه نه بووه، شرع زانینی (الفقه) ی یه کم جار له لای «الصلاح» ی باوکی خویندوه وه یه کئی بووه لهو مه شایخانه ی کورد، که په نه جی ریزیان بو راکشراوه وه هه همیشه له زانست و تاین دا پایه ییکی بلندو گه ره ی هه بووه، له سه ره تایی شهوالی سالی (۶۳۲) دا چوومه خزمه تی و له دیشق بو ماوه ی یکه سال بو کارکردن ماموه، له زانستی نو ی دا کتییکی به سوودی دانا. . .^(۵)

شانازی ابن خلکان به روله کان ولاته که ی و نه ته وه که یه وه، له ده مارگیری یه وه نه هاتوونه ته مه نه بوونه هوی شه، که واز له نه زره ی گشتگیری - بهر فراوان و رووناکیری به یی و بایه خ به شوینه واری که سانی تر - واته نه ته وه کان تر، نه دا، به لکو ناوی هه موو که سیکی له بارو، ده ست و په نه جی ره نگی و، لیهاتوو ی هیناوه وه له زیان و به سه ره ساتیان، کولیوه ته وه ده باره یان زانیری و کاری چاکیان نوو سیوه ته وه هه تا له ناو هینانان دا، زیاده له سنووریش رو ریسوه واته لیان دواوه - وه که له مه وه بهر و له جی خوی دا، نه مه مان گوت.

لیره دا، دینه سه ر کوتایی هینان به باسه که مان، ده باره ی هه ندی «لا» له زینانمه ی ابن خلکان، چونکه گو قاره که جیگای له وه زیاتری به به ره وه ن یه. . . له زیان و به سه ره ات و کرداره کان و لیکولینه وه، نهو کیشاته ی که په یوه ندی به م پیاوه زانست خواز و هه لکه و ته وه هه ی بدوین. . . نه م کاره به جی ده هینان بو نه و روله نه به زانه ی که بایه خ به زینانده وه ی سامان میلی کورد ده دن. . .

سه ر چاوه کان و ده رکه ناره کان و په راویزه کان :

۱- وفیات الاعیان و انباء ابناء الزمان، توزینه وه ی، محمد محی الدین

عبدالحمید - قاهره - ۱۹۴۸ م، پیشه کی ل ۷.

۲- میژووی تهدهی عهدهی گورینی د. عبدالحلیم التجار، قاهره - ۱۹۷۷ م
۹/۶ له دهه که تاری - رهنووسی (۲) دا، ته مه هاتووه: [خوی وه هاده بیژی
له گورینی - رهنووس (۲۰۵) دا به لام به حساب روزی سی شه مه
دهی گویزینته وه رد گوربه: ابن خلکان ته مه له گورینه کهی دا ده باره ی
زینب کچی الشعری هاتووه، وترجمه ی ابن خلکان - زینب که وتوته
ره نووس (۲۳۵) بهرگی دووم، ل ۹۲، چاپی قاهره - ۱۹۴۸ م]..

۳- د. عبدالحلیم التجار، تویر ره وه ی ته مه به شه له میژووی تهدهی
عهدهی دا، ده بیژی: ده باره ی ابن شداد ل (۱۱) ی ته مه بهرگه دا، واته
بهرگی (۱۱/۶) دا، نووسراوه.

۴- میژووی تهدهی عهدهی، ۵۰/۶ و میژووی له دایک بوونی (۱۲۸۷)
هه له یه، بیویسته بکریته به سالی (۱۲۷۷)، چونکه «شمس الدین احمد»
له سالی (۱۲۸۲) دا، کوچی دواپی کردووه.

۵- میژووی تهدهی عهدهی (۵۰-۴۹/۶)

۶- فهره نگی چاپکراوه عهدهی به کان و موعره به کان قاهره
[۱۳۴۶/۱۳۲۸ م، ۹۸/۱] ته مه راست ن یه، واته له گوته کهی دا
توشی هه له هاتووه، چونکه له سه دهستی باوکی و افقی (۴۵/۵ - ۴۱۹
ته رجومه ی

خوینده وه، باوکی (شمس الدین) یته له ده له دایک بوونی کوره کهی به
دوو سال کوچی دواپی کردووه، واته: له سالی (۶۱۰ هـ) دا.

۷- قاهره، ۱۹۶۳ م/۱۳۸۲ هـ، ۱- ۲۶

۸- ن. م. ل ۱۲، له دهه که تاری رهنووس (۳) دا ناوی ابن خلکان هینراوه
، و فیات الاعیان - بهرگی دووم، ل ۴۳۸، وه له دهست نیشانکردن
سه رچاوه کان دا نیشاره ی بو چاپی بولاق [۱۲۹۹ هـ] کردووه. به لام له
عیوان کتیبه که دا، وشه ی «انباء» په ریسه وه یوتنه «وفیات الاعیان و انباء
الزمان، لاپره ۲۶۱» راستی به کهی ده بیته: «وفیات الاعیان و انباء انباء
الزمان» بیته.

۹- ن. م. ل ۹۲/۲ ته رجومه ی رهنووس (۲۳۷)، که تاییه ته به وام مؤید
زینب کچی ابی قاسم عبد الرحمن کوری الحسن... که به (الشعری)
ناسراوه. وه ده باره ی [جازه ش مه بهستی ته وه یه، که له وام مؤید زینب
وهرگرتووه بر وانه وتوویره که ماموستا محسن ده باره ی ته مه کیشه یه، [ههولیر
له سه ده می ئیتابه کی یه کاندا، لاپره (۲۷۵)، دهه که تاری (۳)].

۱۰- و فیات الاعیان، ۶- ۲۵۵/۶

۱۱- ن. م. ل ۲/۱

۱۲- له داتراوه کهی «وفیات الاعیان» و انباء انباء الزمان چاپی قاهره - سالی
۱۹۴۸ م له چه ند جیگایه کدا و له هه ر شه ش بهرگه کهی دا و هرگیراوه
به تاییه ی پیشه کی یه کهی تویر ره وه له بهرگی یه کهم دا [د. بشار عواد
معروف پشتی بهم پیشه کی یه به ستووه له سه ده تایی «نامه کهی دا» - الرساله، بو

وهرگرتی پله ی ماجستیر که له ژیر ناوی المنذری و کتابه التکملة لوفیات
النقله دا، به چاپی گه یانده وه، له کاتبک دا - له شیوازی ابن خلکان
دهدونی به بغداد ۱۹۶۸، ل ۲۰۱ - ۲. هه وه هابوسف الیان سرکیس،
فهره نگی چاپکراوه کان، ۹۸، ۱، ۹. کارل بروکلمان، میژووی
تهدهی. عهدهی ۵۰-۴۹/۶، الزرنگلی، الاعلام، ۲۱۲/۱، فرانز
روزفال - زانستی میژوو له لای موسلمانه کان، گورینی د. صالح احمد
العلی، به بغداد ۱۹۶۳ م، ل ۶۳۸.

۱۳- میژووی ههولیر، تویر ته وه ی سامی کوری سید خماس الصقار -
به بغداد ۱۹۸۰ م بهرگی دووم به شی یه کهم رهنووسی ته رجومه [۱۸۲] له
وهه وه ی (۱۳۷ ب) لاپره (۲۸۳) و به شی دووم، لاپره (۴۷۲-۳)
۱۴- ن. م. به شی یه کهم گورینی رهنووس [۲۲۹] له وهه وه ی [۱۶۳ ب]
لاپره [۳۳۲]، به شی دووم، لاپره [۵۴۱-۲].

۱۵- ناوی راستی یه کهی ته مه کتیبه [النور السافر عن اخبار القرن العاشر]،
تهک [التوغ...] کتیبه که ش له دانانی: العیدروس عبد القادر کوری
شیخ کوری عب! الله، محی السیدین: ابوبکری یه سه ی
حه زه مورتیه [۱۵۷/۹۷۸-۱۰۳۸-۱۶۳۸ م] بروانه: الزرنگلی الاعلام
۴، ۱۶۴، بروکلمان، میژووی تهدهی عهدهی، که «سرگیس» ناوی
بر دووه، فهره نگی چاپکراوه کان (۲، ۱۳۹۹-۱۴۰۰) به ی ته وه ی ناوی
ته مه کتیبه ی به ریت. به لام (التوغ)، که هه ل گه راوه ی (تحریف) ی، وشه ی
(النور)، واتای نزیک که وتوته وه گه پشتن به شتی ده گه یه ی هه ره کوله
فهره نگی و المنجد، ل (۸۸۲) دا، هاتووه.

۱۶- میژووی ههولیر (تاریخ اربیل) به شی دووم لاپره (۴۷۳-۴) بو
لینکدانه وه ی دهه که تاری (۲) که له ته رجومه ی [۱۸۲] لاپره (۲۸۳) به شی
یه کهم دا هاتووه، که لای سه ره وه ناومان هینا، به لام ته وه ده قه ی که له و محمد
امین زکی یه وه و هرمان گرتووه، جیاوازی ییکی تیدایه، چونکه ته وه
له لاپره [۵۱۴ - ۵] دایه، تهک له لاپره [۴۳۶] سید سامیش، هه ندنی
تاوتووی له م وشه یه دا کردووه، هه ره که له به راوردکردن هه ردوو
دهه که دا، به ده ده کهوی به لام به نیسه بت ناوی ابن المستوفی، د. بشار
عواد معروف سیفه تیکسی بو ناوانان هینا ته گورینی و ده بیژی: (احمد
کوری المبارک کوری اللخمی ابو الفتح ابن المستوفی) له داتراوه کهی دا
و المنذری، وه که له سه ره وه په نهجه مان بو اکیشا [ل ۱۱۴ و ۳۲۶]. ناواناکی
(ابن المستوفی) مان له وه ده قه ی سه ره وه دا جیگیر کرد، که له عمده ی کوری
شاکر الکبکی [ت ۷۶۴ هـ]، عیون التواریخ تویر ته وه د. فیصل السامر،
ونبیله عبدالمتمم داود - به بغداد ۱۹۸۴ م، ۲۱/۲۰۴، له ماموستا محسن
محمد حسین - میژووی ههولیر له سه ده می ته تابه کی یه کاندا، به بغداد
۱۹۷۶ م و گه لی سه رچاوه ی تره وه هه لمان هینجاوه.

۱۷- گورینی له زمان کوردی یه وه، بو سه ر زمان عهدهی له لایدن ماموستا
محمد علی عون - یه وه به بغداد - چاپی ۲ سالی ۱۹۶۱ بهرگی یه کهم.

- ۱۸- ن. م. ۱/ ۳۳۳- ۴، نو ده‌ق‌ی که سید سامی الصقار نویزه‌وی میژووی هولویر، دانان ابن المستوف جیاوازی بیکی تیدایه، هه‌روه‌کو له‌مه‌وبه‌ر په‌نجه‌مان بو‌ثم جیاوازی‌یه دریزکرد. ماموستا و جلیل جلیل هیش له‌دوانیکی‌دا، ده‌باره‌ی دابه‌ش بوون، خیتی گه‌وره‌ی جلالی کورد له‌چله‌کان سه‌ده‌ی نوره‌هم‌دا، ناوی خیتی و خالیکان، هیناوه‌و ده‌بیژنی دابه‌شکراون به‌سه‌ر نیمه‌راتوریه‌ن عثمان‌دا، گوپینی د. عبدالنجاری - چاپی (۱) دمشق ۱۹۸۷ ل ۲۷- ۸، په‌یه‌ه‌ندی چی‌به‌له‌نیوان (خالکان) و (خالیکان) و ناوبردنیان به‌خلکان؟
- ۱۹- ن. م. ۱/ ۳۳۳- ۴
- ۲۰- ناوی (المیدروسی به‌زیادکردن (ی) ناوی هیناوه‌ی راستی‌به‌کی (المیدروس) ۵.
- ۲۱- به‌خدا، ۱۹۷۶ م ل ۲۴۵- ۳۰۳
- ۲۲- زانایانو‌قوتابخانه‌کان له‌هولویر (من التراث الثقافي الكردي) ژماره‌ی لاپه‌ره‌کان (۱۲۷) لاپه‌ریه، له‌به‌خدا [۱۵/ ۲/ ۱۹۸۴ م ل ۱۷] به‌چاپ گه‌په‌ندراوه.
- ۲۳- ته‌نیادوو لاپه‌ره‌ی بو‌نهرخان کراوه‌بو، که‌چی کتیه‌که‌گشتی بو‌به‌حس و لیکولیته‌وه له‌قوتابخانه‌کانو ماموستایان و زایایان دانراوه.
- ۲۴- هولویر له‌سه‌رده‌ی ته‌تابه‌کی په‌کان‌دا ل ۲۷۲ ده‌که‌ناری ره‌نووس (۴)
- ۲۵- هولویر له‌سه‌رده‌ی ته‌تابه‌کی په‌کان‌دا ل ۲۷۲ ده‌که‌ناری ره‌نووس (۴)
- ۲۶- ماموستای کوچ کردو، [د. مصطفی جواد] له‌و‌پیشه‌کی په‌دا، که‌بو کتیی و المختصر المحتاج الیه من الحافظ ابن عبد الله کوری سعید کوری محمد اللدیشی، به‌خدا- ۱۹۶۳ م نووسویه‌ت، نه‌وه‌مان ده‌هینته‌وه‌یاد، که‌ثم پی‌اوه‌سه‌ر به‌(دینتا) ی په‌کی له‌گونه‌کان (السه‌روان) ی نزیک به‌(پاکسایا) په‌و، گونه‌که‌نزیک (واسطه)، به‌رگی دوووم، ل ۳.
- ۲۷- چاپی به‌خدا، ۱۹۸۰
- ۲۸- هولویر له‌سه‌رده‌ی ته‌تابه‌کی په‌کان‌دا ل ۲۷۸ ده‌که‌ناری ره‌نووس (۱).
- ۲۹- ئیشاره‌ت بوکر او به‌رگی (۲۱)
- ۳۰- هه‌ردوو نویزه‌وه‌وه‌که‌ن بیی خویمان ده‌باره‌ی ثم کتیه‌له‌ده‌که‌ناری (ل ۳۳۷) داده‌برپوه.
- ۳۱- عیون التاريخ ۲۱/ ۳۳۷
- ۳۲- ن. م. ۲۱/ ۳۳۷ ده‌که‌نار ئیشاره‌تیان بو‌پیشه‌کی په‌که‌ی (ابن خلدون) کردووه، له‌(ل ۱۲- ۱۵) دا.
- ۳۳- همه‌داهور، عبد القادر کوری محمد کوری عبد الواحد الحسراي الدمشقي [۶۴۸/ ۱۲۵۰- ۷۴۰- ۱۳۳۹ م] بنواره: الزرگای الاعلام (۴/ ۱۷۴)
- ۳۴- وفيات الاعیان ۱/ ۸ (پیشه‌کی).
- ۳۵- وفيات الاعیان، ۱/ ۸ (پیشه‌کی).
- ۳۶- هولویر له‌سه‌رده‌ی، ته‌تابه‌کی په‌کان‌دا ل ۲۷۲ ده‌که‌ناری ره‌نووس
- ۳۷- له‌ابن المستوف - په‌وه‌ میژووی هولویر به‌رگی دوووم به‌شی په‌که‌م [ته‌رجومه‌ی (۱۸۲) و (۲۲۹) هوه، وه‌رگی‌راوه]. هه‌روه‌ها بروکلیمان - میژووی ته‌ده‌ن عه‌ره‌ی [۶/ ۵۳- ۵۵]. هه‌روه‌ها محسن محمد حسین، هولویر له‌سه‌رده‌ی ته‌تابه‌کی په‌کان‌دا [ل ۲۷۱- ۲۷۶]، سه‌ره‌برای ووفیات الاعیان‌ه‌ی و ابن خلکان، و والتکملة لوفیات النقلة‌ه‌ی المنذری.
- ۳۸- بنوره: محسن محمد حسین هولویر له‌سه‌رده‌ی ته‌تابه‌کی په‌کان‌دا [ل ۲۷۲ ده‌که‌نار ۵].
- ۳۹- له‌ناوانان وای بکر، وشه‌ی ابن له‌کتیی هولویر له‌سه‌رده‌ی ته‌تابه‌کی په‌کان‌دا په‌ریوه (ل ۲۷۴).
- ۴۰- بروانه بروکلیمان - میژووی ته‌ده‌ن عه‌ره‌ی ۶/ ۵۲، هه‌روه‌ها ده‌که‌ناری ره‌نووس (۵).
- ۴۱- وفيات الاعیان ۱/ ۸ (پیشه‌کی)
- ۴۲- فهرنگی چاپکراوه‌کان (معجم المطبوعات) ۱/ ۹۸.
- ۴۳- الأعلام ۱/ ۲۱۲
- ۴۴- میژووی ته‌ده‌ی ۶/ ۵۵
- ۴۵- بو‌زیاده‌زانیاری / براونه: عبد الرحمن بدری التراث العربی [ل ۱۳۵- ۱۳۷]
- ۴۶- پروانه احمد کوری ابراهیم الحنبلی شفاء القلوب فی مناقب بنی ایوب (ت ۸۷۶ هـ) توژیته‌وه‌ی ناظم رشید - به‌خدا - ۱۹۷۸ م په‌ره (۲۹۰) و، نه‌وروداوانه‌ی که‌هاوسه‌ده‌ی ابن خلکان بوون.
- ۴۷- بو‌زیاده‌زانیاری ده‌باره‌ی بروانه عبد الرحمن البیدی شخصیات قلقة فی الاسلام، چاپی دوووم، قاهره (۱۹۶۴)، ل ۶۱ و، ل ۱۵۶]
- ۴۸- وفيات الاعیان ۱/ ۲
- ۴۹- ن. م. ۱/ ۱۲- ۱۳ له‌پیشه‌کیه‌که
- ۵۰- المنذری کتیه‌که‌ی التکمله لوفیات النقلة ل ۲۰۲)
- ۵۱- وفيات الاعیان
- ۵۲- علم التاريخ عند المسلمين، ل ۶۳۸، ده‌که‌ناری ره‌نووس ۹۴.
- ۵۳- وفيات الاعیان ۱/ ۳۷۶ چه‌ند دیره‌هه‌لبه‌ستیکی تیدایه له‌سه‌ر گونز او ه‌که‌ی ابی نواس ده‌باره‌ی خه‌لیفه (محمد الامین) ته‌رمین کراوه واذا المطی بنا بلغن محمدا
- نظهور من علی الرجال حرام
- ۵۴- وفيات الاعیان ۶/ ۸۸
- ۵۵- وفيات الاعیان ۲/ ۴۰۸- ۹ نه‌وه‌ی وتراره‌ی علی قدم عظیم فیه هه‌له‌ی چاپی په‌وده‌بیت رسته‌که‌وه‌ها بوتری (علی قدر عظیم ابن، خلکانیش ناوی (شرخان) بهم جوژه‌ی رافه‌کردووه، یان لیکداوه‌ته‌وه (شرخان) به‌دانان (سه‌ر = فنخه) له‌سه‌ر پیی (ش، ر، خ) وده‌بیژی: ناوی گوندبکه‌له‌پاریزگی هولویر نزیک به‌شاره‌زور... لاپه‌ره ۴۰۹].

نقد وبيان اجواب من سيرة ابن خلكان

د. حسين قاسم العزير

كقاص وفق المذاهب الأربعة حيث عبتوا الى جانبه قضاة مستقلين وفق المذاهب، اختفى والمالكي والحنبلي وكانوا قبالاً مساعدين له وتحت أمرته أما هو فقد أتى نملاً للمذهب الشافعي وذلك في عام ٦٦٤هـ/١٢٦٦م وعزل بعد خمس سنوات من منصبه فغادر دمشق الى القاهرة ليواصل ممارسة التأليف والتدريس والفتيا والمناظرة. فأنتم ما تبقى من مؤلفه وفيات الاعيان [٦٧٢هـ] بالمدسة الفخرية حتى عام ٦٧٦هـ حيث أعيد الى منصبه بالشام ولكنه أودع في عام ٦٧٩هـ لعدة أسابيع بالسجن وأعيد لمنصبه وفي عام ٦٨٠هـ عزل نهائياً فولى التدريس والفتيا والمناظرة بمدسة الأمانة بدمشق وفي عام ٦٨١هـ توفى بمدسة النجبية بدمشق، كما أسلفنا.

كتب هكذا، لهذا العالم الجليل المعطاء ان تستقبله الدنيا بأشراق انوار المعرفة بمظفرة أربيل ويغترب عن دنياه وهو مسجى يوفل بما أحاط به من انوار نجبية دمشق، كأن سنوات تحصيله وعطائه العلمين لم تكن بكفاية فطلت لتمتد فتشمل كل المسافة ما بين مهده ولحده.

لم يكن مستغرباً أن يواصل ابن خلكان تفاعله مع العلم بدأب ويوجد بسبل فيض عطائه برغم مكابذته ومعاناته النفسية من جحود وسوء مكافأة السلطات وطعون الحساد وأتهاماتهم. لانه تسربل بثياب المعرفة، وراثته وتسلكاً، أذ هو سليل عائلة من العلماء الورعين الفضلاء أمتد عطاؤهم الفكري في التدريس والفتيا والمناظرة بين العراق والشام ولبنان وفلسطين والحجاز ومصر الى اقصى الصعيد، فورث عنهم تقاليد مهمة منها حرصهم على العلم وشغفهم به والحصول عليه ودأبهم على رفد المناهل العلمية بكل ما يملكون من عطاء ثروصين فأبوه وعمه عمر بن ابراهيم والحسين بن ابراهيم واولاد عمومته واخوه بهاء الدين محمد بن محمد قد شغلوا مراكز مهمة في التدريس الفقه والحديث وفي الفتيا والقضاء. فلا غرو أن تتشبع روح شمس الدين أحمد بحب المعرفة من كل لون وفن وتتوسع نظره للأمور وتستتير بصيرته فيعالج بصورة متوازنة تراجم ٨٢٦ شخصية متباينة في سلوكها وأفكارها وراثتها بما أثار حفيظة بعض المتشددين وعدوا ذلك خروجاً على المالوف إذ كيف سوغت له نفسه أن يتساوى في العرض بين هراطقة وماجتين وزنادقة بل وحتى منطقة، لان من تمنطق تزندق وبين علماء ونسك وأولياء زاهدين؟ بل ويطنب في ذكر المجموعة الأولى ويتحاشى عن ذكر زندقتههم ويقصر في قوله عن الآخرين، كما جاء انتقاد ابن كثير له في حديثه عن الرواندي [البداية والنهاية، ١١/١١٣، نقلاً عن الزركلي، الأعلام، ٢١٢/١ هامش ٤]. لم يقتصر النقد على أسلوب ومنهج تأليفه لوفيات الاعيان فحسب، بل أمتدت الطعون والشكوك الى أخلاصه للسلطة والى ما ادعاه من اتصال نسب بال برمك أيضاً. لقد كان ابن خلكان على علم، من دون شك، بوجهة المتشددين وبالمحظورات التي وجهوا اليها سهام طعونهم، فبا الذي حمله على التفاضي وتغافل التحذيرات والإتيان بالمحظورات؟ ولما لم يفضح عن مكونات دوافعه فلا بد إذن من استقراء الأوضاع للوصول الى جواب قد يكون مقارباً.

يسمى النقد الموضوعي الهادف البناء، جاهداً، من كشفه الايجابيات والسلبيات معاً الى جانب اجراء التقييم والتقويم معاً بغية إظهار النافع من الجيد للأفادة بالأقتداء والسيء الضار للجنف عنه بوعي واقتدار مع تصحيح الآراء الخاطئة ان وجدت بأنطلاقة موضوعية غير ذاتية. ونظراً لما شاب سيرة ابن خلكان في بعض جوانبها من عتمة وضلال شك أرتينا الإسهام ببحث مكثف متواضع لتقد ما لحقه عارضين بتجرد ماله وما عليه.

ولد الأربيلي القاضي والفقيه المؤرخ ابن خلكان أبو العباس شمس الدين أحمد بن محمد بن ابراهيم بن أبي بكر بن خلكان الكودي الزوزاري الهكاري [الهكاري] أصلاً والبرمكي ادعاءً، ولد وسط أنوار المعرفة عندما أشرقت، لأول مرة، شمس دنياه بمدسة المظفرية، التي كان والده محمد بن ابراهيم يدرس فيها، عام ٦٠٨هـ/١٢٢٩م.

وتعرف على فصول الدرس وأعجب ببعض مدرسيها منذ نعومة أظفاره إذ كان يدلف الى بعض الصقوف ويغشاها، كما يروي، من دون أن يستوعب ما كان يدلي فيها لصغر سنه، بيد أنه ظل شغوفاً بالعلم طوال سني حياته. لقد تعلقت نفسه بالعلم بوشائج قوية متكافئة، تحصيلاً وعطاءً، سواء بسواء، بدأب تواصل حتى اللحظة الأخيرة من حياته. عندما أدركه الموت بمدسة النجبية بدمشق ٦٨١هـ/١٢٨٢م، ودفن بسفح قاسيون. إذ أستمتر بأندفاع وحرص ينهل من ينابيع المعرفة المتنوعة في العالم الإسلامي بده آمن ببلدته أربيل منذ ان كان يدلف الى المظفرية وهو صغير، كما يروي، قلماً أشتد ساعده وغداً شايباً يقوى على الغربة والترحال وأخذ يشعر بحاجته للمزيد من التوسع والأطلاع فغادر مسقط رأسه سعياً في طلب العلم لا يتنيه شيء حتى وان نامت مناهله وهكذا صمم ونفذ في صباه الرحيل الى الموصل ومنها الى حلب فدمشق وأخذ يتردد بين الأخيرتين حتى قرر زيارة مصر فحل بالأسكندرية ثم أستقر بالقاهرة كآخر محطة في دروب تحصيله حيث نال مبتغاه في اتمام تحصيله حتى إذا أرتوى ظمأه بما أرتشف من فيض العلم كفايته التي عصا الترحال بقاهرة الأيوبيين ليبدأ صورة أخرى من التفاعل مع العلم بالتوجه الى ما ينهني له عمله في مواصلة مسيرته المستتيرة بما سيذله من عطاء فكري من محصلة ما توفر له وأقرن لديه من المعارف والمعلومات فيرفد العلم وطلابه بفيض من رصيد فكر مرهف بليغ حصيف ولم ينقطع سيله إلا قليلاً لمشاغل وظيفته القضاء بالشام، المحية اليه، فلم يتقاصر ولم يخل في عطائه عبر القضاء والفتيا والدرس، مبتدئاً بمدينة القاهرة حيث تولى القضاء فيها نيابة عن القاضي يوسف بن الحسن السنجاري [نسبة الى سنجار]، ثم شرع بتأليف مؤلفة المنظم بأحكام والمضبوط جيداً، ووفيات الاعيان وأبناء أبناء الزمان، غير انه لم يتمه إذ نسبت اليه وظيفة قاضي القضاة [٦٥٩هـ/١٢٦٠م] لعموم الشام ووفق المذاهب الأربعة، ولكن السؤولين بدأت تساورهم الشكوك والريب بحقه لما كان يشهده الحاسدون والمتشددون ضده من طعون وأتهامات، فقلصوا نفوذه وأقراده بالحكم